

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος Ἑβδομος

Συνδρομή ἰτήσια: Ἐν Ἑλλάδι φρ. 10, ἐν-τῇ ἀλλοδαπῇ φρ. 20.—Αἱ συνδρομαὶ ἄρχονται ἀπὸ 1 ἰανουαρίου ἐκάστου ἔτους καὶ εἶναι ἰτήσιαι.—Γραφεῖον τῆς Διευθύνσεως: Ὁδὸς Σταδίου, 6.

28 Ἰανουαρίου 1879

ΣΦΡΑΓΙΣ ΤΟΥ
ΥΠΕΙΟΑΣΤΥΝΟΛΙΜΕΝΑΡΧΕΙΟΥ ΠΑΤΜΟΥ
ἐπὶ ἐπαναστάσεως.

Τὸ πρωτότυπον τῆς ἀνωτέρω σφραγίδος εὐρίσκεται παρὰ τῷ κ. Παύλῳ Λάμπρῳ, ὅστις κέκτηται πλουσιωτάτην συλλογὴν σφραγίδων τῶν πλείστων ἑλληνικῶν δήμων καὶ Ἀρχῶν ἐπὶ τῆς ἐπαναστάσεως. Ἡ συλλογὴ αὕτη μετὰ πολλοῦ κόπου συλλεγεῖσα μεγάλην δὲ κτημένη ἱστορικὴν ἀξίαν καὶ ὑπὸ πολλὰς ἐσώσεις περιέργως, εὐχρῆς ἔργον ὅλ' ἥτο ἀν καθίστατο ἐθνικὸν κτῆμα, καὶ κατετίθετο ἐν τῷ μουσεῖῳ τοῦ Ναυτικοῦ ἀπομαχικοῦ ταμεῖου, ἢ ἐν τῇ Βουλῇ, ἐνθα καὶ ἄλλα παρόμοια κειμήλια εἰσὶν ἀποτεθησαυρισμένα. Σ. τ. Δ.

ΔΟΥΚΗΣ ΛΑΡΑΣ
Αὐτοβιογραφία γέροντος Χίου.

Συνήχη· 181 σελ. 34.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'

Τὰ χωρία τῆς Χίου, ἰδίως τὰ μεσημβρινά, εἶναι ὄχυρά ὡς φρούρια καὶ στενόχωρα ὡς φυλακαί. Δὲν ἔχουσι τείχη, ἀλλὰ, κατὰ τὰς τέσσαρας ἐξωτερικὰς πλευράς, τῶν οἰκιῶν τὰ ὀπίσθια συνεχόμενα ἀποτελοῦσιν ἀδιάκοπον προτείχισμα. Αἱ θύραι τῶν οἰκιῶν κεῖνται ἔσωθεν, ἐντὸς τοῦ χωρίου, ἡ κεντρικὴ δὲ αὐτοῦ ὁδός, τέμνουσα τῶν οἰκιῶν τὴν συνέχειαν, σχηματίζει τοῦ ὄχυρώματος τὴν πύλην. Εἶναι δὲ ἀληθῶς πύλη ἡ τοιαύτη ὁπή, καθόσον καὶ κλείεται διὰ κιγκλιδωτῶν ἐκ σιδήρου θυρῶν. Τὰ χωρία ταῦτα μοῦ ἔφερον πάντοτε κατὰ νοῦν τὸ ἐν Σμύρνῃ Χάνιον· ἡ διαφορὰ εἶναι, ὅτι ἀντὶ τῆς περικλειούσης ἐκεῖνο μεγαλοπόλεως, ταῦτα περικυκλοῦνται ὑπὸ λόφων πρασίνων, καὶ ἀντὶ ὧρῶν ἐμπόρων, περιέχουσιν εὐρώστους γεωργούς· ἀντὶ δὲ τῆς ἐν τῷ μέσῳ τοῦ Χανίου πλατείας, ὁδοὶ στεναὶ καὶ οἰκοδομαὶ συνεσφιγμέναι πληροῦσι τὸν χώρον, τὸν ὁποῖον ἡ τετρά-

πλευρὸς ἐξωτερικὴ τῶν οἰκιῶν σειρὰ περιστοιχίζει. Εἰς τὸ κέντρον τοῦ χωρίου ὑψοῦται συνήθως Πύργος, τοῦ ὁποῦ ἡ εἰσοδος ὑπερέχει τοσοῦτον τοῦ ἐδάφους, ὥστε μόνον διὰ κλίμακος ξυλίνης ἢ διὰ σχοινίων δύναται τις ν' ἀνέλθῃ μέχρις αὐτῆς. Οἱ Πύργοι οὗτοι, λείψανα τῆς κυριαρχίας τῶν Γενουησίων, εἶναι αἱ ἀκροπόλεις τῶν χωρίων.

Τοιοῦτον ἦτο τὸ χωρίον Μεστά, ὅπου προσεφύγομεν. Οἱ χωρικοὶ μᾶς ὑπεδέχθησαν φιλοφρόνως, μᾶς παρεχώρησαν δὲ οἰκίαν εὐκαίρον, τὰ κενὰ τῆς ὁποίας δωμάτια διεμοιράσθημεν μετὰ τοῦ γέροντος τῆς μητρός μου θεοῦ καὶ δύο ἄλλων οἰκογενειῶν. Ἡ κοινὴ συμφορὰ τότε πρῶτον μετ' αὐτῶν μᾶς ἐσχέτισε καὶ μᾶς συνέδεσε. Αἱ στερήσεις μᾶς ἦσαν ποικίλαι καὶ μεγάλαι, ἀλλὰ τίς τότε ἐσκέπτετο περὶ ἀνέσεως καὶ περὶ τῶν συνήθων τοῦ βίου ἀναγκῶν; Ὁ σκοπὸς ἦτο τὴν ζωὴν νὰ διατηρήσωμεν, ἀλλὰ καὶ πρὸς τοῦτο μόλις ἡ διαίτᾳ μᾶς ἐξήρκει. Καὶ τοῦ ἄρτου αὐτοῦ ἡ ἀπόκτησις ἦτο δύσκολος, οὐδὲ κατωρθοῦτο καθ' ἡμέραν. Σῦκα, κουκία, ξυλοκέρατα καὶ γόρτα ἄγρια, ἰδοὺ ὅποια ἦτο, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, ἡ τροφὴ μᾶς. Καὶ παρήρχοντο οὕτως αἱ ἡμέραι ἐν τῷ μέσῳ φόβων καὶ ἐλπίδων.

Τὴν ἰδέαν τῆς εἰς Ψαρὰ καταφυγῆς παρητήσαμεν ἐξ ἀνάγκης, διότι ἤρχοντο ἀπελπιστικαὶ ἐκεῖθεν εἰδήσεις. Ἦτο ἤδη πλήρης προσφύγων ἡ νῆσος, οἱ δὲ Ψαριανοὶ, μόλις ἔχοντες πῶς νὰ τοὺς διαθρέψωσι καὶ συντηρήσωσι, δὲν ἠδύναντο οὔτε ἤθελον νὰ δεχθῶσι πλείονους. Ἦρχιζεν ἤδη νὰ τοῖς γίνεταί ἐπαισθητὴ ἡ σπάνις τοῦ ὕδατος, ἡ δὲ συσσωρευθεὶς τοσοῦτων ἀπόρων φυγάδων εἶχε προκαλέσει νόσους, αἵτινες ἐφαίνοντο προμηνύουσαι φοβερωτέραν ἐπιδημίαν. Ὅθεν ἔγραφον εἰς Χίον πατρίεποντες τοὺς φεύγοντας νὰ διευθυνθῶσιν εἰς ἄλλας τοῦ Αἰγαίου νήσους, καὶ προσφέροντες προθύμως τὰ πλοῖά των καὶ τοὺς ναύτας των.

Ἄλλ' ἡμεῖς εἰς Μεστά ἤρχιζομεν νὰ ἐλπίζομεν ὅτι δὲν ὑφίσταται πλέον ἀνάγκη φυγῆς. Δύο ἐβδομάδας εἶχον παρέλθει ἀπὸ τῆς ἀφίξεως τοῦ Τουρκικοῦ στόλου· οἱ ἐπαναστάται ἀπέπλευσαν ἢ ἐκρίπτοντο σκαρπισμένοι εἰς τῆς νήσου τὰ ἐνδότερα, οἱ δὲ φιλήσυχοι τῆς πόλεως κάτοικοι καὶ τῶν χωρικῶν οἱ πλείστοι οὐδ' ἐ-

ξηγέρθησαν κατὰ τῆς Τουρκικῆς ἐξουσίας, οὐδ' ἀνεμίσχθησαν εἰς τὸ ἐπαναστατικὸν κίνημα. Διὰ τὸ λοιπὸν τῆς καταδρομῆς ἡ ἐξακολούθησις; Διὰ τὴν τρομοκρατίαν ἡ διαιωνίσις, ἐνθ' ἅπαντα ἀντιστάσεως πιθανότης ἐξέλιπεν; Μὴ δὲν ἤρκεσαν τὰ πεσόντα ἡδὴ ἀθῶα θύματα; Μὴ δὲν ἤρκεσθη ἀρκούντως τῆς τουρκικῆς λύσεως ἡ ἐξαφίσις; Ταῦτα σκεπτόμενοι ἐπεριμένονεν ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν τὴν διακήρυξιν ἀμνηστίας καὶ τὴν ἀδειαν νὰ ἐπιστρέψωμεν εἰς τὰς ἐστίαις μας.

Καὶ τῷ ὄντι, τῶν Τούρκων ἡ κατασφῶν εἶχε κατ' ἐκείνας τὰς ἡμέρας κοπάσει. Ἦκούοντο ὀλιγώτεροι πυροβολισμοὶ καὶ φόνοι καὶ ἀπαγωγαί, διέτρεχον δὲ φῆμαι ὅτι ἐμεσίτευον οἱ Πρόξενοι ὑπὲρ συγχωρήσεως τῶν ραγιάδων, καὶ ὅτι ὁ Πασᾶς ἐφαίνετο κλίνων πρὸς ἐπισείκειαν. Καὶ ἤρχοντο μέχρις ἡμῶν αἱ τοιαῦται φῆμαι καὶ ὑπέτρεφον τὰς ἐλπίδας μας.

Τὴν ἐνάτην ἡμέραν τῆς εἰς Μεστὰ διαμονῆς μας ἐνομίσαμεν ὅτι τὰ δεινὰ μας ἐτελείωσαν. Δύο Πρόξενοι ἤλθον εἰς τὸ χωρίον φέροντες κλάδους ἐλαίας καὶ παραμυθίας ἀγγελίαν. Ἐφερον ἀναφοράν πρὸς ὑπογραφὴν, ὑπέσχοντο δὲ ὅτι ἅμα προσκυνήσωμεν, ὁ Πασᾶς θὰ μᾶς συγχωρήσῃ. Νὰ μᾶς συγχωρήσῃ! Ἀλλὰ διὰ τί; Οὔτε ἀντάρται ἡμεῖς, οὔτε οὐδένα ἡδικήσαμεν, οὔτε ἰδιοκτησίας ξένας ἐληστεύσαμεν, οὔτε γυναῖκας ἠτιμάσαμεν, οὔτε ἐφονεύσαμεν, οὔτε ἐξηνδραποδίσσαμεν. Διὰ τί νὰ συγχωρηθῶμεν; Ἀλλὰ ταῦτα εἶναι σκέψεις σημεριναί. Δὲν ἐσκεπτόμεθα τοιαῦτα τότε, ἡ δ' ἐλπίς τῆς ἀπαλλαγῆς ἀπὸ τῆς ἀφορήτου ἐκείνης ὑπάρξεως ἦτο ἀληθὴς δι' ἡμᾶς χαρά. Ὅθεν ὑπεγράψαμεν προθύμως πάντες, νέοι καὶ γέροντες, χωρὶς νὰ ἐξετάσωμεν τί ἡ ἀναφορά περιέχει, ὑπεγράψαμεν μὲ τὰς δύο χεῖρας, εὐλογούντες τὴν φιλόανθρωπον μεσολάβησιν τῶν Χριστιανῶν Προξένων, καὶ ἀνεπνεύσαμεν, πιστεύσαντες ὅτι παύει ὁ διωγμὸς καὶ θὰ ἐπιστρέψωμεν ἀβλαβεῖς εἰς τὰ ἴδια.

Ἀλλὰ μὴ ἐπρόκειτο νὰ εὐρωμεν τὰς οἰκίας μας ὅπως τὰς ἀφήσαμεν; Μετὰ τὴν εἰσβολὴν τῶν Σαμίων καὶ τῶν ὑπὸ τὸν Μπουρνιὰν χωρικῶν, μετὰ τοὺς σφοδρούς ἐκ τοῦ φρουρίου καὶ ἐκ τοῦ στόλου κανονοβολισμούς, μετὰ τὴν ἀχαλίνωτον πρὸ πάντων τῶν Τούρκων λεηλασίαν, ὀλίγας περὶ τούτου ἐλπίδας ἡδυνάμεθα νὰ τρέψωμεν. Ἀλλ' ὅμως ἐκυρίευσεν πάντας ἡμεῖς ἐκεῖ, εἰς Μεστὰ, τῆς ἐπανόδου ὁ πόθος. Ἦθέλομεν νὰ ἴδωμεν καὶ πάλιν τὰς οἰκίας μας, εἰς οἷαν δῆποτε κατάστασιν καὶ ἂν ἐπρόκειτο νὰ τὰς εὐρωμεν, ὁ δὲ φόβος μὴ τὰς εὐρωμεν κατεστραμμένας ἠΰξανε, ἀντὶ νὰ ἐλαττώνη τὴν ἐπιθυμίαν μας. Τοιοῦτος ὁ ἄνθρωπος. Προσκολλάται τοσοῦτον μᾶλλον εἰς ὅ,τι ἀγαπᾷ, καθόσον κινδυνεύει νὰ τὸ ἀπολέσῃ. Ὅταν δὲ ἡ

ἀπώλεια σφραγισθῇ, καὶ ἡ ἐλπίς ἀπέλθῃ, τότε πρὸ πάντων ἡ χηρευμένη καρδία αἰσθάνεται ὁ πόσῃν περιέκλειεν ἀγάπην. Οὕτω πλανώμεθα εἰς τὰ κοιμητήρια καὶ καθήμεθα ἐπὶ τῶν πλακῶν, αἵτινες σκεπάζουσι τὰ λείψανα τῶν ἀπελθόντων ἀγαπητῶν μας. Οὕτω μετὰ πυρκαϊὰν ἀποτεφρώσαμεν ὁλόκληρον συνοικίαν, βλέπεις ἀνθρώπους πλανώμενους ἐντὸς τῶν καπνίζόντων εἰσέτι ἐρειπίων, καὶ ἀναζητούντας τὰ ἵχνη τῶν ἐστιῶν των, καὶ βλέποντας ἐπὶ ὥρας τὸν γῶρον, ὅπου ὑψοῦτο ἡ διαμονή των καὶ τοὺς λίθους, αἵτινες ἀπετέλουν τοῦ κοιτῶνός των τοὺς τοίχους.

Αἱ ἐπαγγελίαι τῶν Προξένων τοσοῦτον ἀνεπτέρωσαν τὰς ἐλπίδας μας, ὥστε ἠθέλομεν ἀμέσως νὰ ἐπιστρέψωμεν. Ἀλλ' οἱ γεροντότεροι ἐχαλίνωσαν τὴν ἀνυπομονησίαν μας, ὑποπτεύοντες μὴ ἡ προσφερομένη ἀμνηστία ἦτο τῶν Τούρκων τέχνασμα, πρὸς ἐξαπάτησιν τῶν Προξένων, καὶ παγίς ὅπως μᾶς ἐξολοθρεύσωσιν εὐκολώτερον. Εἶχον πλειοτέραν πεῖραν τοῦ τουρκικοῦ χαρὰκτῆρος οἱ γέροντες, ἀλλ' οἱ ἐπίλοιποι ἐβασίζομεθα μετὰ θάρρους εἰς τῶν Προξένων τὴν ὑπόσχεσιν καὶ τὴν προστασίαν. Μετὰ σύσκεψιν καὶ συζήτησιν καὶ ἐνδοιασμούς ποικίλους, ἀπεφασίσθη τέλος νὰ ὑπάγωμεν τινὲς ἐκ τῶν νεωτέρων ὡς πρόσκοποι, οἱ δὲ λοιποὶ νὰ περιμεινῶσιν εἰς Μεστὰ τὰς εἰδήσεις μας, ἡ τὴν ἐπιστροφὴν μας.

Τὴν ἐπαύριον ἀνεχώρησα ἀπὸ πρῶτας μετὰ δύο ἄλλων ὁμηλικῶν μου. Περιττὸν νὰ ἀναφέρω τὰ ὀνόματά των. Ἀλλως τε πρὸς τί νὰ ὑποδεικνύω ἐκάστοτε ὀνομαστικῶς ἐκείνους, ὅσων ἡ κακὴ τύχη συνέπεσε νὰ συνενωθῇ μετὰ τῆς ἰδικῆς μου; Ἐκ τῶν δύο ἐκείνων ὁ εἷς, εὐδαίμων ἤδη γέρων, πρωτεύει ἐν μιᾷ τῶν ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ Ἑλληνικῶν κοινοτήτων συχνάκις δ' ἐκτοτε συνηντῆσθαι καὶ ἀνεμνήσθαι ἡμερῶν ἀρχαίων καὶ κοινῶν παθημάτων. Ὁ ἕτερος διασωθεὶς τότε, ἀπέθανε μετ' ὀλίγον εἰς Τήνον. Πόσους τότε λυτρωθέντας ἐκ τῶν δυνάμεων τῶν Τούρκων ἐθέρισεν οὕτως ὁ θάνατος! Ἐξήντη ἡμεῖς μετὰ τοσαύτας κακουχίας, μετὰ τοσοῦτους περισπασμούς, πόσοι φυγόντες τὴν μάχαιραν τοῦ ἐχθροῦ ἐπέσαν κατόπιν, πρόωρα τῆς ἀσθενείας θύματα!

Ἀπεχαιρετίσαμεν λοιπὸν τοὺς εἰς Μεστὰ καὶ ἐκινήσαμεν οἱ τρεῖς ὁμοῦ διευθυνόμενοι πρὸς τὴν πόλιν. Αἱ ἐντυπώσεις τῶν γενομένων καταστροφῶν ἦσαν πολὺ πρόσφατοι εἰσέτι, καὶ δὲ ἡμεῖς οὐδαμῶς ἀπηλλαγμένοι τοῦ φόβου μὴ συναντήσωμεν Τούρκους ἐνόπλους, ἀγνοοῦντας ἢ ἀψηφούντας τὰς ἐπεικεῖς τοῦ Πασᾶ προθέσεις. Ἀλλ' ἡμεῖς νέοι καὶ οἱ τρεῖς, ὁ δὲ πρῶτός αὐτῶν ἦτο ζωογόνος, καὶ ἀπέπνεον ἄρωμα ὑγιὲς οἱ μαστιχοφόροι περὶ τὰ Μεστὰ λόφοι. Ἦ ἐλπίς διεσκέδασε βαθμηδὸν τοὺς φόβους, καὶ ἐβαδίζομεν ἐ-

λαφροί, παιδρύνοντες δι' εὐθύμων συνομιλιῶν τὴν ὁδοπορίαν μας. Δὲν ἐπέπρωτο ὅμως οὔτε ἡ παιδρότης, οὔτε ἡ ὁδοπορία μας νὰ διαρκέσωσι πολὺ.

Ἐβλέπομεν μακρόθεν τὸ χωρίον Ἐλάτα, ὅπου ἐπροτιθέμεθα ν' ἀναπαυθῶμεν ἐκ τοῦ δρόμου καὶ νὰ λάβωμεν πληροφορίας διὰ τὴν περαιτέρω πορείαν μας.

Ὁ ἥλιος ἔκαιε καὶ ἐταχύνομεν τὸ βῆμα πρὸς τὰς λευκάς τοῦ χωρίου οἰκίας. Αἶφνης εἰς τὰ πρόθυρα αὐτοῦ ἠκούσαμεν οἰμωγὰς καὶ κραυγὰς γυναικείας. Ἐστάθημεν καὶ οἱ τρεῖς καὶ εἶδομεν ὁ εἷς τὸν ἄλλον. Μὴ ἦσαν Τούρκοι εἰς τὸ χωρίον; Αὕτη ἦτο ἡ πρώτη μου σκέψις. Ἐτείνουμεν τὰ ὦτα. Αἱ κραυγαὶ ἐξηκολούθουν. Ἦσαν βεβαίως γυναικεῖον μοιρολόγιον. Ὅδηγούμενοι ἐξ αὐτῶν διήλθομεν τὰς ἐρήμους τοῦ χωρίου ὁδοὺς καὶ ἐφθάσαμεν ἐνώπιον τῆς ἐκκλησίας. Ἐκεῖ συνωθῶντο οἱ χωρικοί, ὑπεράνω δὲ τῶν κεφαλῶν των εἶδομεν κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν εἰς τῆς ἐκκλησίας τὰ πρόθυρα ἀναβαίνοντα δύο φέρετρα, τὸ ἐν μετὰ τὸ ἄλλο, καὶ περὶ αὐτῶν αἱ γυναῖκες ἐκλαίον καὶ ὠδύροντο καὶ ἐκραύγαζον γοερώς. Ὅτε εἰσῆλθεν ἐντὸς τοῦ ναοῦ ἡ νεκρώσιμος συνοδία, ἠρώτησα ἕνα χωρικὸν περὶ τῶν δύο λειψάνων, καὶ μᾶς εἶπε μὲ τὰ δάκρυα εἰς τοὺς ὀφθαλμούς, ὅτι συμμορία Τούρκων συναντήσασα τὴν πρῶτην τρεῖς νέους ἐξω τοῦ χωρίου, ἐπυροβόλησε κατ' αὐτῶν καὶ ἐξηκολούθησε τὸν δρόμον της· ὅτι ὁ εἷς τῶν τριῶν σωθεὶς ἔτρεξε καὶ ἀνήγγειλε τὸ συμβάν εἰς τὸ χωρίον, τὰ δὲ πτώματα τῶν δύο φονευθέντων μετεκομίσθησαν πρὸ ὀλίγης ὥρας ἐκεῖ.

Ποῦ λοιπὸν αἱ ὑποσχέσεις ἀσφαλείας; Ποῦ ἡ ἐλπίς ὅτι τὰ δεινὰ ἐτελείωσαν; Εἶχον οἱ γέροντες δίκαιον. Οἱ δύο ἐκεῖνοι νεκροί, καὶ τῶν γυναικῶν τὰ μοιρολόγια, ἦσαν τῆς τουρκικῆς πίστεως ἡ σφραγίς, τῆς τουρκικῆς ἐπισείκειας τὰ ἐγγύρια!

Ἐπεστρέψαμεν ἀμέσως εἰς Μεστὰ, βαδίζοντες ταχύτερον ἢ ὅτε ἠρξάμεθα καὶ ἀνευ τῆς προτέρας παιδρότητος. Οἱ ἐκεῖ ἐξεπλάγησαν ὅταν μᾶς εἶδον ἐπιστρέφοντας, ἡ δ' ἀφῆγσις τῆς εἰς Ἐλάταν σκηνῆς τοὺς κατετάραξε, καὶ ἡ προτέρα ἀδημονία διεδέχθη διὰ μιᾶς τὰς μόλις ριζωθείσας ἐλπίδας. Ὁ πατήρ μου μόνος ἐπέμενεν ἐλπίζων ἦτο τυχαία ἡ συμπλοκή, δὲν ἦσαν γνωσταὶ εἰσέτι αἱ ἀποφάσεις τοῦ Πασᾶ, οἱ Τούρκοι ἐκεῖνοι δὲν παρέμειναν εἰς Ἐλάταν, ἀλλ' οἱ πυροβολισμοὶ των δὲν ἀποδεικνύουσι τὴν ἐπανάληψιν συστηματικοῦ διωγμοῦ, θὰ ἡσυχάσωσι τὰ πράγματα· τοιαῦτα ἔλεγον, ἀλλ' ἡ πείρα τοῦ παρελθόντος κατεφόβιζε τοὺς λοιποὺς πάντας καὶ ἀφῆρει πᾶσαν ἐμπιστοσύνην πρὸς τὰς ἀγαθὰς δῆθεν τοῦ Πασᾶ διαθέσεις. Νὰ φύγωμεν, νὰ φύγωμεν! ἔλεγον αἱ γυναῖκες, τὰ δὲ

παιδιά ἐκλαίον, καὶ ἐγὼ δὲν ἠδυνάμην νὰ λησμονήσω τὴν θέαν τῶν δύο ἐκείνων φερέτρων φερομένων πρὸς τὴν πόλιν τῆς ἐκκλησίας, καὶ τοὺς θρήνους τῶν γυναικῶν, αἱ ὁποῖαι ἐμοιρολόγουν τοὺς νεκροὺς των.

Τὴν αὐτὴν ἐκείνην ἡμέραν ὁ θεὸς τῆς μητρὸς μου, δι' ἀμοιβῶν γενναίων καὶ μεγαλειτέρων ἐτι ὑποσχέσεων, ἔπεισε νέον χωρικὸν νὰ μεταφέρῃ διὰ παντὸς τρόπου ἐπιστολήν του εἰς Παρά. Ἐγραψε ζητῶν τῆς φυγῆς τὰ μέσα.

— Ἀς ἔλθῃ πλοῖον, ἔλεγε πρὸς τὸν πατέρα μου, καὶ σὺ ἂν θέλῃς μεῖνε ἐδῶ, φθάνει μόνον νὰ ἔλθῃ ἐν καιρῷ.

Ὁ πατήρ μου ἐσιώπα, ἀλλ' ἐφαίνετο δισταζών. Τὸν ἐτρόμαζον ἄρα γε οἱ κίνδυνοι τῆς φυγῆς καὶ τοῦ ἐκπατρισμοῦ αἱ ὁδύναι; ἡ ἐβασίζετο εἰς τῶν Προξένων τὴν μεσολάβησιν καὶ ἤλπιδεν ὅτι κρυπτόμενοι ἐν τῷ μεταξὺ ἐντὸς τῆς πατρίδος θὰ διέλθωμεν ἀσφαλέστερον τῆς δοκιμασίας τὴν περίοδον; ἡ μὴ, ὑπὸ τὴν πίεσιν τοσοῦτων ἀλλεπαλλήλων συγκινήσεων, ἀπώλεσε τὴν εἰς ἑαυτὸν πεποιθήσιν καὶ δὲν ἤξευρεν ὁ ἴδιος τί ἤθελε καὶ τί ν' ἀποφασίσῃ;

Τὴν ἐπιούσαν ἡμέραν ἀπὸ πρῶτας συνηγμένοι κατὰ τὸ σύνθημα εἰς τὴν ἰσόγειον τῆς οἰκίας εἰσοδόν, ἡτις ἐχρησίμευσεν ὡς κοινὴ αἴθουσα μας. Καθήμενοι εἰς τῶν θυρῶν τὰ κατώφλια καὶ ἐπὶ τῶν βαθμίδων τῆς κλίμακος συνεσκεπτόμεθα, ὡς πάντοτε, περὶ τοῦ πρακτέου, ἀναμνησκόμενοι τί ἡ ἡμέρα θὰ μᾶς φέρῃ καὶ ὑπολογίζοντες πότε ἡδυνάμεθα νὰ περιμένωμεν ἀπόκρισιν ἐκ Παρῶν. Ἦ Ἀνδριάννα μόνη ἦτο ἀποῦσα. Εἶχεν ἐξέλθει πρὸς εὐρεσιν τροφῆς. Καὶ ἄλλοτε κατώρθωσε νὰ ποικίλῃ τὴν πανιχρὰν διαίτην μας συλλέγουσα χόρτα ἄγρια εἰς τοὺς πέδις τοῦ χωρίου λόφους. Ἀλλ' ἐβράδυνεν ἡδὴ νὰ ἐπιστρέψῃ. Καὶ ἡ μήτηρ μου ἀνησυχοῦσα πολλάκις ἠνοιξε τὴν θύραν καὶ προσέτινε τὴν κεφαλὴν εἰς τὴν ὁδόν, νὰ ἴδῃ μὴ φαίνεται ἐρχομένη.

Ἦ Ἀνδριάννα ἦτο ὁ γενικὸς παρὰστάτης, ἡ ἀληθὴς πρόνοια ὁλοκληροῦ τῆς εἰς Μεστὰ δυστυχούς ἡμῶν ομάδος. Πλήρης αὐταπαρηγόσεως καὶ ἀφοσιώσεως περιέβαλε τὴν μητέρα καὶ τὰς ἀδελφάς μου καὶ ἐφρόντιζε περὶ πάντων τῶν λοιπῶν· ὅλα τὰ ἐπρόφθανε, ὅλα τὰ ἐσυλλογίζετο· αὐτὴ εὕρισκεν, ἡ εὐερίσκε, τὴν καθημερινὴν τροφήν μας, αὐτὴ ἔφερε τὸ νερὸν ἐκ τῆς πηγῆς, κατώρθωσε δι' ἀγύρων καὶ παλαιῶν ταπήτων ν' αὐτοσχεδιάσῃ στρωμνὰς δι' ἅπαντας εἰς τὰ εὐκαίρια δωμάτια τῆς οἰκίας ἐκείνης· αὐτὴ μᾶς ἔφερεν εἰδήσεις ἐξῴθεν, σχετιζομένη μετὰ τῶν χωρικῶν καὶ τὰ πάντα ἐρευνῶσα καὶ τὰ πάντα μαυθάνουσα. Ἦ ἐνεργητικότης τῆς ἦτο ἀδάμαστος καὶ ἀκατάβλητος ἡ εὐθυμία της. Εἶχε τὴν καρδίαν ὑγὴν καὶ ἀκαίαν ὅσον καὶ τὸ σῶμα, καὶ συχνάκις διὰ τῆς ζωρότητος, διὰ τῆς παιδρότητος της ἔφερεν εἰς τὰ χεῖλη μας

τὸ μείδιμα, ἐν μέσῳ τῆς ἐπικρατοῦσης ἐκεῖ γενικῆς ἀθυμίας.

Ἡ ὥρα ἐν τούτοις παρήρχετο καὶ ἤρξανε τῆς μητρὸς μου ἡ ἀνησυχία. Δὲν ἤθελον νὰ τὴν αὐξήσω ἐκφράζων τοὺς φόβους μου, ἀλλ' ἤμην κ' ἐγὼ ἀνήσυχος, καὶ οἱ ἄλλοι ἐπίσης.—Τί ἐγίνε; Πῶς ἀργεῖ; Μὴ ἔπαθε τίποτε; Τοιαῦται ἀντηλάσσοντο φράσεις. Ἐκεῖ, αἴφνης, ἀνοίγεται ἡ θύρα καὶ παρουσιάζεται ἡ Ἀνδριάννα κάτωχρος, τρέμουσα, μὲ τὴν κόμην λυτὴν, σχισμέναν τὰ φορέματα καὶ ἀνοικτά, τὰ στήθη αἱματωμένα... ἡ ὅλη παρουσία τῆς ἐμαρτύρει πάλιν φοβερὰν, καὶ τρόμον, καὶ αἰσχύνην. Ἡ μήτηρ μου ἠγέρθη ἀμέσως, ἐκάλυψε μὲ τὰς χεῖρας τοὺς ὀφθαλμούς καὶ ἀνέκραξε μετὰ φρίκης:—Ἄ! οἱ Τούρκοι, οἱ Τούρκοι! Καὶ ἀρπάσασα τὰς θυγατέρας τῆς ἔσυρεν αὐτὰς εἰς τὴν ἀγκάλην τῆς. Ἡ δὲ Ἀνδριάννα μὲ τὴν μίαν χεῖρα ἐπὶ τῆς ἀνοικτῆς θύρας, ἐδείκνυε διὰ τῆς ἄλλης τὴν ἐξοδὸν, καὶ ἀσθμαίνουσα, δὲν ἠδύνατο ν' ἀρθρώσῃ τὰς λέξεις, τὰς ὁποίας ἐπροσπάθει νὰ προφέρῃ.—Φύγετε, κρυφθῆτε!

Εὐρέθημεν ὅλοι διὰ μιᾶς ἔξω εἰς τὸν δρόμον μετὰ τῆς Ἀνδριάννας.

Ποῦ ἐπηγαίνομεν; Τί ἠθέλομεν; Ἐμφυτός τις ὁρμὴ διηύθυνε τὰ βήματά μας μακρὰν τῆς πύλης τοῦ χωρίου. Ἐφεύγομεν τοὺς Τούρκους. Δὲν ἐσκεπτόμεθα ὅμως ὅτι ἀπομακρυνόμενοι τῆς ἐξόδου ἐκλειόμεθα ἐντὸς τοῦ χωρίου. Ἀλλὰ μὴ σκέπτεται τις εἰς τοιαύτας ὥρας; Ἐνῶ ἐπρέχουμεν οὕτω περίφοβοι, παραζαλισμένοι, μὴ γνωρίζοντες ποῦ νὰ καταφύγωμεν, μία γραῖα εἰς τὴν θύραν ταπεινῆς οἰκίας ἱσταμένη μᾶς εἶδε, μᾶς ἐλυπήθη καὶ ἠπλώσε πρὸς ἡμᾶς τὴν χεῖρα.

— Ἐλάτε ἐδῶ νὰ σὰς κρύψω, Χριστιανοί. Ἐχούημεν ὅλοι ἐντὸς τῆς ἀνοικτῆς θύρας, ἀκολουθοῦντες τὴν γραῖαν. Ὁ Θεὸς τὴν ἐφώτισε! Εἰς ἐκείνην χρεωστοῦμεν τὴν σωτηρίαν, τὴν ὑπαρξίν μας. Δὲν τὴν εἶδον ἔκτοτε, οὔτε τὸ ὄνομά της γνωρίζω, ἀλλὰ ποτὲ δὲν ἐλησμονήσα τὸ ἀγαθὸν πρόσωπόν της, οὐδ' ἔπαυσα εὐλογῶν τὴν μνήμην τῆς. Εἴθε νὰ τὴν ἀντήμειψεν ὁ Θεὸς καὶ νὰ τὴν ἀνέπαυσεν ἐν εἰρήνῃ!

Ὁπισθεν τῆς οἰκίας ἦτο αὐλὴ ὑπαιθρος, εἰς δὲ τὴν ἄκραν τῆς αὐλῆς σταῦλος. Ἐντὸς τοῦ σταύλου μᾶς ἐκρυφεν ἡ γραῖα. Αἱ ἀγέλαδες τῆς ἔδωσκον εἰς τὴν ἐξοχὴν καὶ δὲν ἐπέστρεψαν οὔτε τὴν ἐσπέραν ἐκείνην οὔτε τὰς ἐπιούσας νὰ μᾶς διαφιλονεικήσωσι τῆς κατοικίας των τὴν κατοχὴν. Δὲν ἤχημαλῶτιζον γυναῖκόπαιδα μόνον οἱ Τούρκοι, ὅτι εὕρισκον ἦτο λεία εὐπρόσδεκτος. Ἀλλὰ δὲν ἐζημίωσαν ἡμᾶς τότε ληστεύσαντες τῆς πτωχῆς γραίας τὰ ζῶα.

Ἡ εἰσοδὸς ἦτο στενὴ καὶ σκοτεινὴ, εἰς δὲ τὸ βάθος αὐτῆς ἠνοίγετο ὁ σταῦλος τετράγωνος καὶ ὁπωσοῦν εὐρύχωρος· ἀλλ' οὐδ' αὐτὸς εἶχε παράθυρον ἢ ἄλλην ὁπῆν, ὥστε ὅτε ἐκλείετο ἡ

ἐπὶ τῆς αὐλῆς θύρα τῆς διόδου, τὸ σκότος ἦτο ψηλαφητὸν καὶ ἡ ἀποφορὰ δὲν εἶχε διεξοδὸν. Τέσσαρα ἡμερόνυχτα ἐμείναμεν ἐντὸς τοῦ κρυψῶνος τούτου, δεκαοκτὼ ἐν συνόλῳ ψυχαί!

Τὸ ἐσπέρας τῆς πρώτης ἡμέρας ἡ φιλάνθρωπος γραῖα μᾶς ἔφερε σάκκον πλήρη σύκων. Ὅτε δὲ συνειθίσταμεν εἰς τὸ σκότος, ἀνεκαλύψαμεν εἰς μίαν γωνίαν κάδον ἔχοντα εἰσέτι ὕδωρ ἀρεκτόν, πρὸς ποτισμὸν τῶν ἀγελάδων. Χάρης εἰς τὸ ὕδωρ τοῦτο καὶ εἰς τὰ σύκα δὲν ἀπεθάναμεν τῆς δίψης καὶ τῆς πείνης. Εἰς θέσιν δὲ προέχουσιν ἐπὶ μιᾶς τῶν πλευρῶν τοῦ σταύλου, εὗρομεν ἄχυρον, τὸ ὁποῖον ἐστρώσαμεν κατὰ γῆς διὰ νὰ μὴ κατακλίνωνται ἐπὶ τοῦ βορβορώδους ἐδάφους αἱ γυναῖκες καὶ τὰ παιδιά. Καὶ ἐξήσαμεν οὕτω τέσσαρας νύκτας καὶ τέσσαρας ἡμέρας.

Ἐκ τοῦ κρυψῶνός μας ἠκούομεν ἔξω συχνάκις τὰς κραυγὰς τῶν Τούρκων καὶ οἰμωγὰς Χριστιανῶν, πότε μακρὰν καὶ ἄλλοτε πλησίον. Τὴν τελευταίαν μάλιστα νύκτα τοὺς εἶχομεν πολὺ πλησίον, διότι διενυκτέρευσαν εἰς τὴν οἰκίαν τῆς γραίας, καὶ ἠκούομεν τὰς ὀμιλίαις των καὶ τὰς διηγήσεις των αἰσχυρῶν κατορθωμάτων των.

Ὁ κύριος τῶν Τούρκων σκοπὸς ἦτο ἡ ἀνακάλυψις τῶν κρυπτομένων φυγάδων. Τοὺς ἀνδρας ἐφόνευον, τὰ δὲ γυναικόπαιδα ἠχημαλῶτιζον μεταφέροντες τὴν ἄγραν των εἰς τὴν πόλιν. Τοὺς χωρικοὺς δὲν ἐβλαπτον συνήθως, ἐκτὸς δι' ὕβρεων καὶ ραβδισμῶν καὶ λακτισμάτων καὶ διὰ τῆς καταναλώσεως τῶν τροφίμων των. Δὲν ἐμενον δὲ ἐπὶ πολὺ οἱ αὐτοὶ Τούρκοι εἰς τὸ χωρίον. Ἀφ' ἐσπέρας ἤρχετο μία συμμορία, ἔτρωγον, ἔπινον, ἐκοιμῶντο, τὴν δὲ πρωτὴν ἤρχιζεν ἡ ἔρευνα πρὸς σφαγὴν καὶ αἰχμαλωσίαν· ἀνεχώρουν οἱ πρῶτοι μὲ αἰχμαλώτους καὶ λάφυρα, καὶ τοὺς διεδέχετο νέα τὴν ἐσπέραν συμμορία, καὶ οὕτως ἐφεξῆς. Ἡμεῖς δ' ἐπεριμένομεν νὰ κορεσθῶσι καὶ νὰ παύσῃ ἡ ἐξάντλησις τῆς λείας τὴν διαδοχὴν τοῦ διωγμοῦ, παρακαλοῦντες τὸν Θεὸν νὰ μὴ ἀνακαλυφθῶμεν μὲχρι τέλους. Πῶς νὰ περιγράψω τὴν ἀγωνίαν τῶν ἀτελευτήτων ἐκεῖνων ἡμερῶν! Ἐφοβοῦμεθα νὰ λαλήσωμεν μὴ ὁ ἐλάχιστος θόρυβος μᾶς προδώσῃ. Ἡ Ἀνδριάννα ἔκλαιεν, ἔκλαιεν ἀκαταπαύστως, καὶ λυγμοὶ ἐνίοτε ἐξέφευγον ἀπὸ τοῦ στήθους τῆς· ὁ πατήρ μου ἐπέβαλλε τότε σιωπὴν.

— Θέλεις νὰ μᾶς καταδώσῃς; ἔλεγε. Καὶ ἐκρυπτεν ἡ Ἀνδριάννα τὴν κεφαλὴν, καὶ δὲν ἠκούετο ὁ θρήνός της. Ἐπλησίαζεν ἡ μήτηρ μου νὰ τὴν παρηγορήσῃ.

— Μὴ μ' ἐγγίξῃς καὶ λερώνεσαι!

Δυστυχῆς νέα! ἡ μαύρη ἀπελπισία τῆς ἐντὸς τοῦ σκοτεινοῦ καὶ δυσώδους ἐκεῖνου καταφυγίου ἦτο ἡ φοβερώτερα ἐνδειξις τῆς τύχης, ἡ ὁποία ἐπερίμενε τὰς λοιπὰς ἐκεῖ γυναῖκας, ἐὰν οἱ Τούρκοι μᾶς ἀνεκάλυπτον.

Τὴν τελευταίαν νύκτα ἐξημερώθημεν μὲ τὸν

φόβον, ὅτι δὲν θὰ σωθῶμεν ἀπὸ τὰς χεῖρας των. Ἡ θύρα μόνη τοῦ σταύλου μᾶς ἐχώριζεν ἀπ' αὐτῶν. Τὴν αὐγὴν ἐπανῆλθεν εἰς τὴν αὐλὴν ἡ σιωπὴ, ἀλλ' ἐξηκολούθει ἐντὸς τοῦ χωρίου ὁ θόρυβος. Πόσον βραδέως αἱ ὥραι παρήρχοντο! Θὰ ἐπανεέλθωσιν οἱ Τούρκοι πλησίον μας; Θὰ τοὺς ἔχωμεν καὶ τὴν νύκτα πάλιν; Ἡσθάνομεθα πάντες ὅτι δὲν ἠδυνάμεθα ν' ἀνθέξωμεν πλείοτερον. Πρὸς τὸ ἐσπέρας τοὺς ἠκούσαμεν εἰς τὴν αὐλὴν, ἐτοιμαζομένους πρὸς ἀναχώρησιν, καὶ ἐκρατοῦμεν τὴν ἀναπνοὴν μας περιμένοντες τὴν ἐλπίζομένην ἀπομάκρυνσίν των.

Ἐκεῖ, ἀκούομεν αἴφνης πλησίον τῆς θύρας βροντώδη Τούρκου φωνήν.

— Ἀς ἴδωμεν πρὶν φύγωμεν, τί ἔχει εἰς αὐτὴν τὴν ἀποθήκην.

Ἐκαμα τὸν σταυρὸν μου. Κρύος ἰδρὼς μὲ περιέχυσε.

Ἡ θύρα τοῦ σταύλου ἔτριξε καὶ ἠνοίχθη, καὶ εἰς τὸ ἀνοιγμά της εἶδον Τούρκου μορφὴν φοβεράν. Ἐκράτει ξίφος γυμνὸν εἰς τὴν μίαν χεῖρα, εἰς δὲ τὴν ἄλλην ράβδον, καὶ ἀπὸ τῆς ἄκρας τῆς ράβδου ἐκρέματο λύχνος, τὸ δὲ φῶς τοῦ λύχνου ἐφώτιζε τοῦ Τούρκου τὸ πρόσωπον, καὶ ὀπισθεν τῶν ὤμων του ἄλλαι Τούρκων κεφαλαὶ ἔρριπτον περιεργὰ ἐντὸς τοῦ σκότους βλέμματα. Ἐιαθήμην κατὰ γῆς εἰς τὸ βάθος τοῦ σταύλου, ἀντικρὺ τῆς εἰσόδου. Χίλια ἔτη νὰ ζήσω, δὲν θὰ λησμονήσω τὴν ἀποτρόπαιον ἐκείνην ὀπτασίαν! Ἀναπνοὴ ἐντὸς τοῦ σταύλου δὲν ἠκούετο. Ὁ Τούρκος ἐκτείνει τὸν πόδα, προχωρεῖ ἐν βῆμα. Ἀντήχησε διὰ μιᾶς ὁ πάταγος ὑδάτων πατομένων καὶ βλάσφημος τῶν Τούρκων ἐκφώνησις. — Μόνον βρῶμαι εἶναι ἐδῶ. Δὲν ἔχει τίποτε. Πηγαίνωμεν! Ἡ θύρα ἐκλείσθη μετὰ κρότου, καὶ οἱ Τούρκοι ἀνεχώρησαν. Ἐσώθημεν! Ἐν βῆξιμον, εἰς στεναγμὸς ἠδύνατο νὰ μᾶς προδώσῃ. Ἀλλ' ὁ Θεὸς μᾶς ἐλυπήθη καὶ κῦδόκησε νὰ μᾶς διαφυλάξῃ, ἡ δὲ σωτηρία μας τὴν ὥραν ἐκείνην μᾶς ἐφάνη ὡς ἀγαθὸς διὰ τὸ μέλλον οἰωνός, καὶ ἐπεριμένομεν μὲ πλείοτερον ἤδη θάρρος τῆς δοκιμασίας μας τὸ τέλος.

Δὲν ἐψεύσθησαν αἱ ἐλπίδες μας. Τὴν αὐτὴν ἐκείνην ἐσπέραν, ἀφοῦ ἐνύκτωσε, ἠνοίχθη τοῦ σταύλου ἡ θύρα καὶ πάλιν, ἀλλ' ὑπὸ φίλης ἤδη χειρὸς, καὶ ἦλθεν ἐν μέσῳ ἡμῶν ὁ χωρικός, τὸν ὁποῖον ὁ θεὸς μου εἶχεν ἀποστείλει πρὸς εὑρεσιν πλοίου. Πῶς ἐξετέλεσε τὴν παραγγελίαν, πῶς ἀνεκάλυψε τὸ κρησφύγετόν μας δὲν γνωρίζω. Ἐφερε τὴν ἀγγελίαν ὅτι πλοῖον Ψαριανὸν μᾶς ἐπερίμενε εἰς ἔρημον λιμενίσκον οὐχὶ μακρὰν τοῦ χωρίου, καὶ ἦτο ἐτοιμὸς ὁ χωρικός νὰ μᾶς ὀδηγήσῃ ἀμέσως πρὸς αὐτό.

Ἡ νυκτερινὴ ὥρα, ὁ φόβος τῶν Τούρκων, ἡ ἀγνοία τοῦ μέλλοντος, οἱ κίνδυνοι τῆς φυγῆς, ἡ ἀνάμνησις τῶν πρώτων ματαίων περιπλανή-

σεων, πολλοὺς στεναγμοὺς τὴν ὥραν ἐκείνην ἐγέννησαν. Ἀλλ' ἂν ἐμένομεν, ὁ ὀλεθρος ἦτο βέβαιος σήμερον ἢ αὔριον, ἐνῶ φεύγοντες ἠδυνάμεθα ἴσως νὰ σωθῶμεν. Ἀπεφασίσθη λοιπὸν ἡ φυγὴ καὶ ἀνεχωρήσαμεν ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν τοῦ χωρικοῦ. Κρατοῦμενοι τὰς χεῖρας καὶ βαδίζοντες ἐν σιωπῇ ἐφθάσαμεν εἰς τὴν ἄκραν τοῦ χωρίου, πρὸς τὸ ἀντιθετὸν τῆς εἰσόδου μέρος. Ἐφεύγομεν τὴν πύλην ὑποπτευόμενοι ὅτι ἐφορευεῖτο ὑπὸ Τούρκων. Ὁ ὀδηγός μας εἶχε λάβει τὰ μέτρα του. Εἰσῆλθομεν ἐντὸς οἰκίας ἐρήμου διὰ νὰ δραπετεύσωμεν ἐκ τῶν ὀπισθεν. Ἡ νύξ ἦτο σκοτεινὴ, διεκρίνετο ὅμως ἐκ τοῦ παραθύρου τὸ κρημνώδες κάτω ἔδαφος. Ἐκρεμάσθη σχοινίον καὶ κατέβην πρῶτος ἐγώ. Ἐδεσα εἰς τὴν ζώνην μου τὸ σχοινίον καὶ τὸ ἐκράτουν ἐκ τῶν χειρῶν, ἐνῶ μὲ κατεβίβαζον οἱ ἄνθρωποι. Κατήλθον κατόπιν οἱ λοιποὶ ἄνδρες ἀνὰ εἰς, καὶ ἐπεριλάβομεν ἕπειτα τὰς καταβιβαζομένας γυναῖκας καὶ παιδιά. Τελευταῖος ἐπήδησεν ὁ χωρικός, ἐτέθη ἐπὶ κεφαλῆς μας, καὶ ἤρχισεν ἡ νυκτερινὴ ὁδοιπορία. Ἡ ἀπόστασις δὲν ἦτο μεγάλη, ἀλλὰ δὲν εἶναι εὐκόλος ὁ δρόμος, ὅταν μὲ τὸν στόμαχον κενὸν καὶ τὴν καρδίαν τρέμουσαν, φεύγῃς εἰς τὸ σκότος, μὴ γνωρίζων ποῦ πηγαίνεις, καὶ φοβεῖσαι ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν μὴ φανῶσιν οἱ Τούρκοι, καὶ ἔχεις γέροντας καὶ γυναῖκας καὶ παιδιά μικρὰ εἰς τὴν συνοδίαν σου.

[Ἐπὶ αὐτῇ συνέχεται.]

Δ. ΒΙΚΕΛΛΕ.

ΤΑ ΗΘΗ ΤΩΝ ΜΥΡΜΗΚΩΝ

κατὰ τὰς νεωτέρας παρατηρήσεις.

[Μετὰφρασις τῆς δεσποινίδος Ἑλένης Σ. Σούτσου].

Συνίχεται καὶ τέλος. ἰδὲ σελ. 39.

Ὁ Αὐγουστος Φορέλ παρατηρήσας τοὺς κοινοτέρους μύρμηκας ἐν Ἑλβετίᾳ κατέστησε γνωστὰς λεπτομερεῖς τινὰς περιεργολάτας περὶ τῶν ἠθῶν αὐτῶν. Ἐν τοῖς ἀγροῖς κατοικεῖ ἐν τῇ γῇ ὁ αἱματόχρους μύρμηξ (fourmi sanguine), τὸ τολμηρὸν ζωῦφιον, τὸ ὁποῖον ὑποδουλοῖ τοὺς καστανοὺς μύρμηκας (fourmis brunes). Εἰς τὰ αὐτὰ μέρη κατοικεῖ ὁ μύρμηξ τῶν λειμώνων (fourmi des prés) ὁ μηδεμίαν ἐπικουρίαν παρ' ἄλλων ζητῶν. Τὰ δύο ταῦτα εἶδη διάκεινται ἐχθρικῶς, ἐὰν δὲ τυχὸν αἱ φώλεαί των εὐρεθῶσι πλησίον, ὁ πόλεμος γίνεται ἀδιάλειπτος. Εὐκινητότεροι ὄντες καὶ ἀνδρείότεροι τῶν ἄλλων, οἱ αἱματόχροες ἐπιτίθενται σύσσωμοι καὶ μάχονται μετ' ἀναμφισβητήτου ὑπεροχῆς, σχεδὸν πάντοτε δὲ νικῶσι, διώκουσι δὲ τοὺς φεύγοντας καὶ γενόμενοι κύριοι τῶν βομβύκων, τοὺς ὁποῖους οὗτοι προσπαθοῦσι νὰ σώσωσι, τρώγουσι τὰς ἐν αὐταῖς νύμφας.

Πάντες οἱ παρατηρηταὶ θαυμάζουσι τὴν ὁρμὴν τῶν μυρμηκῶν ἐν τῇ πάλῃ. Ἀτομα κατ' ἀρχὰς δειλὰ καὶ ἀτολμα, ἐρεθίζονται κατ'

δλίγον και ἐπὶ τέλους κατεχόμενα ὑπὸ εἶδους μανίας ἐπιτίθενται καὶ κατὰ τῶν ἰδίων συντροφῶν. Ἄλλοι ἦττον ὀρμητικοὶ προσπαθοῦσι ν' ἀναχαιτίσωσι τοὺς μανιώδεις ἐκείνους καὶ κρατοῦσιν αὐτοὺς ἀπὸ τῶν ποδῶν μέχρις οὗ ἡσυχάσωσι.

Κατὰ τὸ θέρος, ὁ Φορῆλ, ὅπως προκαλέσῃ μάχην μεταξὺ ζῳφίων ἐχθρῶν, ἔθεσε πληθὺς ἐργατῶν καὶ βομβύκων τοῦ μύρμηκος τῶν λειμώνων πλησίον φωλεᾶς αἰματοχρόων μυρμηκῶν. Οὗτοι ἤρπασαν ταχέως τοὺς βόμβυκας, ἀλλ' ἀντὶ νὰ τοὺς φάγωσιν, ὡς συνήθως, ἀπέθεσαν αὐτοὺς ἐν τῇ φωλεᾷ των, κατὰ δὲ τὸ ἐπιπὼν ἔτος οἱ αἰματοχρόες μύρμηκες καὶ οἱ τῶν λειμώνων ἔζων ἐν ἀδελφικῇ συμπνοίᾳ. Γενομένου δὲ ῥήγματος εἰς τὴν μυρμηκίαν, καὶ οἱ μὲν καὶ οἱ δὲ μετεκόμισαν τοὺς βόμβυκας εἰς τὰ ὑπόγεια καὶ ἤρξαντο τῆς ἐπισκευῆς μετὰ τοῦ αὐτοῦ ζήλου. Τότε ὁ Φορῆλ ἔθεσε παρὰ τὴν μυρμηκίαν πληθὺς μυρμηκῶν τῶν λειμώνων συλλεγόντων ἀλλαχοῦ, ἀλλ' οἱ φίλοι τῶν αἰματοχρόων μυρμηκῶν ἠρνήθησαν νὰ τοὺς ἀναγνωρίσωσιν ὡς ἀδελφοὺς καὶ ἐπετέθησαν κατ' αὐτῶν τῇ βοήθειᾳ τῶν ἄλλων. Οἱ ξένοι, πολυαριθμότεροι ὄντες, ἐπολιόρκησαν τὴν φωλεάν. Οἱ σύμμαχοι ἐννοοῦντες τὴν ἡττάν των ἐτράπησαν εἰς φυγὴν λαμβάνοντες μεθ' ἑαυτῶν τοὺς δούλους, τοὺς σκώληκας καὶ τὰς νύμφας καὶ τοὺς νεογνοὺς ἐργάτας, ἀπεκατέστησαν δὲ εἰς μεγάλην ἀπόστασιν. Περίεργος εἶναι ἡ μυρμηκία τῶν τοιούτων συμμάχων· ἕκαστον εἶδος διατηρεῖ τὸν ἴδιον αὐτοῦ τρόπον τοῦ κτίσκειν, ὥστε ἡ φωλεὰ παρουσιάζει ἀρχιτεκτονικὴν σύμμεκτον. Ἐπὶ τοῦ δώματος βλέπει τις συνήθως τοὺς μύρμηκας τῶν λειμώνων φέροντας ὑλικὸν ἢ θερμαινόμενους εἰς τὸν ἥλιον, ἐὰν δὲ ῥίψῃ τις μετὰ αὐτῶν ζῳφία ἄγνωστα ἢ τοὺς ταραχῇ ἄλλως πως, εὐθὺς καταφεύγουσιν εἰς τὰ ὑπόγεια ζητοῦντες ἐπικουρίαν. Αἴφνης παρουσιάζονται, ὡς ἐκ θαύματος, οἱ αἰματοχρόες μύρμηκες, συναπτομένης δὲ μάχης, οἱ μύρμηκες τῶν λειμώνων συμμετέχουσιν αὐτῆς τελευταῖον.

Οἱ νεογνοὶ ἐργάται μανθάνουσι πρὸ παντός ἄλλου τὰ οἰκίακά ἔργα κατ' ἀρχὰς δὲ δὲν μάχονται οὐδὲ διακρίνουσι τοὺς φίλους ἀπὸ τῶν ἐχθρῶν εἰμὴ ἀφοῦ ἀποκτήσωσι πείραν. Ὡς ἐκ τούτου, δύναται τις ν' ἀναγκάσῃ εἰς συμμαχίαν νῆα. Ἐντὸς ὑαλίνου κλωβίου ἐτέθησαν νύμφαι ἀνήκουσαι εἰς ἐξ διάφορα εἶδη καὶ τριῶν εἰδῶν γενικὴν σχέσιν. Τὰ ζῳφία ἀπεκατέστησαν ἐν κοινῷ καὶ εἰργάσθησαν ἐκ συμφώνου· οἱ ἀρχαιοτέρου τῶν μυρμηκῶν ἦνοιγον τοὺς βόμβυκας καὶ ἐδοθήθουν τὰ νεογνὰ νὰ ἐξέρχονται. Οὕτως ἐγεννήθη πληθυσμὸς ποικίλος ἐν ᾧ ἐδασίλευεν ἡ ὁμόνοια. Ἐν ἐλευθερίᾳ, οἱ τοιοῦτοι σύνδεσμοι

γίνονται μόνον μεταξὺ τῶν αἰματοχρόων καὶ τῶν μυρμηκῶν τῶν λειμώνων.

Αἱ δὲ σχέσεις τῶν μυρμηκῶν τοῦ αὐτοῦ εἶδους, τῶν ἀνηκόντων εἰς ἀποικίας διαφόρους, ἐξαρτῶνται ὅλως ἐκ τῶν περιστάσεων. Ὅταν δύο γειτνιάζουσιν μυρμηκία στενοχωρῶσιν ἀλλήλας, γίνεται πόλεμος καὶ μάχαι ἀλλεπάλληλοι, ἐν γένει δὲ ἐξαντλουμένων τῶν δυνάμεων, συμμαχία ὀριστικῇ διαδέχεται τὸν πόλεμον. Δύο φωλεῶν ἐχουσῶν ἀσθενῆ πληθυσμὸν, ἡ συμμαχία εἶναι σχεδὸν ἄμεσος. Εἰς τὴν ἐσχατιάν μικροῦ δάσους εὐρύχωρος μυρμηκία κατεῖχτο ὑπὸ μυρμηκῶν τοῦ λειμώνος. Ὁ Φορῆλ ἔφερε μακρόθεν ἑτέραν φωλεάν τοῦ αὐτοῦ εἶδους. Καθ' ἣν ὥραν γίνονται συνήθως αἱ ἐκδρομαὶ, οἱ μύρμηκες τῆς παλαιᾶς φωλεᾶς ἐπλησίασαν τὸ ἄλλο στρατόπεδον, ἐφρονέθησαν δὲ ἅπαντες, οἱ δὲ ξένοι βλέποντες ἐρχομένους καὶ ἄλλους ἐχθροὺς ἐπροχώρησαν κατοπτεύοντες μέχρι τῆς ἐχθρικῆς φωλεᾶς, τότε δὲ συνεκροτήθη μάχη πεισματωδέστατη, πλεῖστοι δὲ νεκροὶ καὶ τραυματῖαι ἐκάλυψαν τὸ ἔδαφος. Πρὸς στιγμὴν, οἱ ξένοι μύρμηκες διέσπασαν τὰς γραμμὰς τῶν ἀντιπάλων, ἐφόνευσαν δὲ αὐτοὺς ἀνηλεῶς. Πανικὸς φόβος κατέλαβε τοὺς κατοίκους τῆς παλαιᾶς φωλεᾶς, ἀλλ' αἱ ἐπικουρίαι δὲν ἐξηγντήθησαν, ἐξ ὧν τῶν ὀπῶν ἐξήρχοντο τάγματα μυρμηκῶν εἰς βοήθειαν τῶν μαχομένων, μέχρις οὗ ὑπερφαλάγγισαν τοὺς ἐχθροὺς. Ἐκ τούτων δὲ οἱ σωθέντες ἐτράπησαν εἰς φυγὴν. Μεταξὺ μυρμηκῶν διαφόρων εἰδῶν ὁ πόλεμος εἶναι ἐνδημικὸς καὶ ποτὲ μὲν ὑπόκωφος ποτὲ δὲ βίαιος, κατὰ τοὺς χαρακτῆρας. Ἐν γένει οἱ μύρμηκες οἱ ἴσας ἔχοντες δυνάμεις ἀποφεύγουσιν ἀλλήλους καὶ ἐρίζουσι μὲν ἐνίοτε συναντῶμενοι, ἀλλὰ σπανίως μάχονται, αἱ δὲ σπουδαῖαι μάχαι συμβαίνουσιν εἰς ἐξαιρετικὰς περιστάσεις, παρέχουσι δὲ μέγα τὸ ἐνδιαφέρον. Ἐν αὐταῖς παρατηρεῖ τις πλεῖστα δείγματα τῆς νοημοσύνης τῶν μαχομένων καὶ ἀτομικὰς διαφορὰς ἐκπληκτικὰς ὡς πρὸς τὴν ἀνδρίαν καὶ τὴν ἐπιτηδειότητα, πείθεται δὲ ὅτι οὐδαμοῦ ἐν τῇ φύσει ὑπάρχει ἡ ἰσότης.

Ὅταν μυρμηκία τις ἔχῃ πληθυσμὸν ὑπερμετρον, γίνονται κατὰ τὸ ἔαρ ματαναστάσεις καὶ κτίζονται ἀποικίαι μακρὰν τῆς πρώτης φωλεᾶς καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν οἱ παλαιοὶ συγκατακοινοῦντες ἀναγνωρίζουσιν ἀλλήλους, ἀλλὰ παρερχομένου χρόνου πολλοῦ παύουσι τὰς σχέσεις καὶ γίνονται ὅλως ἀλλότριοι. Ἀλλως τε ὁ πληθυσμὸς ἀνανεοῦται ταχέως διὰ τοῦ θανάτου τῶν προτέρων γενεῶν καὶ τῆς γεννήσεως ἄλλων.

Ὁ Φορῆλ ἐμελέτησε μετὰ μεγίστης ὑπομονῆς τοὺς πολεμικοὺς μύρμηκας (fourmis amatores) τοὺς μὴ δυναμένους νὰ κτίσωσι μηδὲ νὰ ἀναθρέψωσι τοὺς σκώληκας των μηδὲ καὶ

νὰ φύγῃσι μόνοι. Οἱ μύρμηκες οὗτοι εἶναι φατοὶ, ἔχουσι δὲ 6-7 χιλιοστῶν μήκος, μόνοι δὲ οἱ θήλειες εἶναι δλίγον τι μεγαλείτεροι. Οἱ οὐδέτεροι ἔχουσι λεπτάς καμπύλας, σιαγόνας ἀπληγούσας εἰς αἰχμὴν, χρησιμευούσας δὲ ὡς ὄπλα ἀλλ' οὐχὶ ὡς ἐργαλεῖα. Οἱ πολεμικοὶ μύρμηκες ἔχουσιν ἰδιαίτερον τρόπον τοῦ μάχεσθαι. Μὴ δυνάμενοι νὰ λάβωσι τὸν ἀντίπαλον ἀπὸ τῶν ποδῶν οὐδὲ νὰ κόψωσι κεφαλὴν ἢ ἄλλο τι μέλος, συλλαμβάνουσιν αὐτὸν καὶ τρυπῶσι τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ διὰ τῆς αἰχμῆς των. Τοῦ εἶδους τούτου ἡ εὐστροφία εἶναι ἐκτακτος, αἱ κινήσεις ὀρμητικαί, ἡ δὲ ἀνδρία παράτολμος. Μηδέποτε ζητῶν νὰ σωθῇ διὰ τῆς φυγῆς, ὁ τοιοῦτος μύρμηξ ῥιπτόμενος ἐν τῇ μέσῃ ξένης μυρμηκίας ἀναπηδᾷ καὶ φονεύει σωρηδὸν τοὺς ἀντιπάλους του μέχρις οὗ καταβληθῇ. Ἀλλ' εἰς τοιαύτας μόνον περιστάσεις οἱ πολεμικοὶ μύρμηκες ἐπιδεικνύουσι τοιαύτην μανίαν. Κατὰ τὰς συνήθεις ἐκδρομὰς, βαδίζουσιν εἰς πυκνὴν φάλαγγα, ἀποσύρονται ἐνώπιον ἀπειλοῦντος κινδύνου καὶ ἀφίστανται παρουσιαζομένου τινὸς ἐμποδίου. Ἐὰν δὲ εἰς μύρμηξ μείνῃ ὀπίσω, σπεύδει νὰ καταφθάσῃ τοὺς συντρόφους του. Ὅταν ἡ διανυθησομένη ὁδὸς ᾖ μακρά, οἱ μύρμηκες ἵστανται συχνὰ ὅπως περιμένωσι τοὺς καθυστεροῦντας καὶ ἀποφασίζουσι περὶ τῆς ληπτέας διευθύνσεως.

Ἡ δύναμις τῶν ἐκστρατευουσῶν φαλαγγῶν διαφέρει, ἀνέρχεται δὲ ἐνίοτε μέχρι χιλίων ἢ καὶ δισχιλίων. Αἱ ἐπιχειρήσεις αὐτῶν ἐκτελοῦνται συνήθως κατὰ τὸν Ἰούνιον ἢ τὸν Αὐγουστον, ἡ δὲ ἀναχώρησις γίνεται πάντοτε μετὰ μεσημβρίαν περὶ τὰς δύο ἢ καὶ ἀργότερον, ὅταν ὁ καύσων ᾖ ὑπερβολικὸς. Αἱ παρασκευαὶ γίνονται ταχύτατα. Μύρμηκες τινες περιπατοῦσι μετ' ἀδιαφορίας ἐπὶ τοῦ δώματος, αἴφνης τινὲς αὐτῶν εἰσέρχονται εἰς τὴν φωλεάν, δοθέντος δὲ τοῦ σημείου, οἱ μύρμηκες ἐξέρχονται σωρηδὸν, συγκροτοῦσι τὸ μέτωπον καὶ ἐγγίζουσιν ἀλλήλους διὰ τῶν κερατῶν, ἐπειτα δὲ ἐκκινοῦσιν ὅλοι ὁμοῦ καὶ ἀπομακρύνονται. Οἱ δούλοι οὐδεμίαν προσοχὴν δίδουσιν εἰς τὰ γινόμενα καὶ φαίνονται ὅλως ἀδιάφοροι.

Εἰς τινὰς περιστάσεις, οἱ πολεμικοὶ μύρμηκες βαδίζουσιν εἰς τὸν πρὸς ἂν ὅρον μετὰ θαυμασίας βεβαιότητος, ὅταν λ. χ. ἔχωσι σκοπὸν νὰ ἐπιτεθῶντι κατὰ μυρμηκίαν κειμένην ἐν τόπῳ γνωστῷ. Ἀπεναντίας ἀπατῶνται εὐκόλως ὁσάκις ἐκστρατεύουσιν εἰς ἄγνωστα μέρη, αἱ δὲ ἐκστρατεῖαι ἀποτυγχάνουσιν ἐνίοτε, καὶ τότε οἱ μύρμηκες ἐπανερχονται ἄπρακτοι εἰς τὴν μυρμηκίαν, ἀλλ' ἡ ἀποτυχία δὲν πτοεῖ αὐτοὺς, τὰ δὲ γινόμενα σφάλματα ἀποβαίνουσιν ὠφέλιμα διὰ μέλλουσιν ἐκστρατείας.

Τὴν ἐπαύριον ἐκκινοῦσιν ἐκ νέου καὶ βαδίζουσιν μετὰ θάρρους, ἀπαντῶντες δὲ φωλεάν

καστανῶν μυρμηκῶν εἰσβάλλουσιν εἰς αὐτὴν ἐν ἀκαρεῖ καὶ ἐξέρχονται κρατοῦντες νύμφας, τὰς ὁποίας μεταφέρουσιν εἰς τὴν κατοικίαν των, ἀλλ' ἀντὶ νὰ εἰσέλθωσιν εἰς αὐτὴν, ἀποθέτουσι τὰς νύμφας εἰς σωρὸν παρὰ μίαν τῶν ὀπῶν καὶ ἀπέρχονται πάραυτα ὅπως κλέψωσι καὶ ἄλλας. Οἱ καστανοὶ μύρμηκες προβλέποντες δευτέραν ἔφοδον, κλείουσι τὰς ὀπὰς τῆς φωλεᾶς των μετὰ χῶμα.

Ἡ ἐμπροσθοφυλακὴ τῶν πολεμικῶν μυρμηκῶν περιμένει τὸ κύριον σῶμα, ἐλθόντος δὲ αὐτοῦ ἀναβαίνουσιν ἐν τάχει ἐπὶ τοῦ δώματος, ἀνοίγουσι τὰς ὀπὰς, ἀνατρέπουσι τοὺς ἀμυνομένους καὶ ἀπέρχονται πάλιν φέροντες ἄλλην λείαν. Πολλάκις, ἀνόητοι μύρμηκες ἀπατῶμενοι ἀρπάζουσι βόμβυκας κενούς ἢ πτώματα ἢ ἄλλα ἀντικείμενα ἄχρηστα.

Ἐνίοτε ἀφοῦ ἔγιναν αἱ πρὸς ἐκστρατεῖαν παρασκευαὶ καὶ οἱ μύρμηκες ἐξεκίνησαν ἤδη, τινὲς αὐτῶν μένουσιν ὀπίσω ἢ ἐμπροσθοφυλακῇ ἐπιστρέφει, πάντες φαίνονται ἀναποφάσιστοι, τὸ σχέδιον ὡς φαίνεται ἔγινε κακὸν καὶ ἡ ἐκστρατεία δὲν πραγματοποιεῖται, τὰ δὲ ζῳφία εἰσδύουσι κατ' ὀλίγον εἰς τὰ ὑπόγεια των.

Οἱ πολεμικοὶ μύρμηκες δὲν ὑποδουλοῦσι μόνον τοὺς καστανούς, ἀλλ' αἰχμαλωτίζουσιν εὐχαρίστως καὶ τοὺς πυρρόγενεῖους (fourmis barberousse). Οὗτοι ἀμύνονται θαρράλεωτερον τῶν ἄλλων, ἀλλ' οὐχ ἦττον ἡττῶνται πάντοτε. Βλέποντες τοὺς ἐχθροὺς ἐρχομένους, ἐξέρχονται πολυάριθμοι ὅπως ὑπερασπίσωσι τὴν φωλεάν αὐτῶν. Οἱ πολεμικοὶ μύρμηκες μηδὲν πτοούμενοι ἐπιτίθενται, γίνεται δὲ συμπλοκὴ ἀπερίγραπτος καὶ ἐνῷ εἰσέρχονται εἰς τὴν φωλεάν διὰ τῶν ὀπῶν, πληθὺς πυρρόγενεων ἐξέρχονται αὐτῆς φέροντες ἑκατοντάδας σκώληκων καὶ νυμφῶν, ἃς προσπαθοῦσι νὰ σώσωσιν. Οἱ πολεμικοὶ ἀπέρχονται κρατοῦντες βόμβυκας, τότε δὲ οἱ πυρρόγενεοὶ διώκουσιν αὐτοὺς, ἡ δὲ σκηνὴ εἶναι περιεργωτάτη. Τινὲς τῶν πολεμικῶν μυρμηκῶν ἐλκόμενοι ἀπὸ τῶν ποδῶν ἀναγκάζονται ν' ἀφήσωσι τὴν λείαν των· ἄλλοι ῥίπτοντες τὸν βόμβυκα, τὸν ὅποιον κρατοῦσι, τρυπῶσι διὰ τῆς αἰχμῆς των τὴν κεφαλὴν τοῦ ἀντιπάλου. Οἱ πυρρόγενεοὶ ἐξακολουθοῦσιν ἐνοχλοῦντες ἐπὶ τινὰ χρόνον τοὺς πολεμικοὺς, ἀλλ' οὗτοι ταχύτεροι ὄντες φεύγουσι καὶ ἐπανερχονται εἰς τὴν φωλεάν των μετὰ σημαντικῆς λείας. Οὐδὲν ἀποθάρρυνει τοὺς ἀνδρείους τούτους μύρμηκας. Φάλαγξ πορευομένη ἐν κακοκαιρίᾳ, διέρχεται ἐνίοτε πλησίον βρύσεως καὶ βρεχόμενη προχωρεῖ δυσκόλως. Οἱ μύρμηκες ἀφικνούμενοι εἰς μεγάλην τινα ὁδὸν δὲν διστάζουσι νὰ διέλθωσιν αὐτὴν καίτοι καλύπτονται ὑπὸ τοῦ κονιορτοῦ καὶ ἀνατρέπονται ὑπὸ τοῦ ἀνέμου. Ἀφοῦ λησέυσωσι μυρμηκίαν τινα ἀπέρχονται, καθὰ δὲ φέροντες φορτίον, προσκόπτουσιν ἀνὰ πᾶν βῆμα καὶ παρασύ-

ρονται υπό της θύλλης εις μεγάλας αποστάσεις, αλλά μηδὲν ἔγκαταλείποντες τὸ φορτίον, παλαίουσι μετ' ἀκαταβλήτου καρτερίας καὶ ἐπανερχονται εἰς τὴν κατοικίαν αὐτῶν χωρὶς ν' ἀπολέσωσι τὰ κατακτηθέντα.

Περιεργότατον εἶδος εἶναι τὸ τῶν λεγομένων πλανητῶν μυρμηκῶν (*fourmi erratique, tapi-nome*). Οὗτοι βαδίζουσι καὶ τρέχουσι κρατούντες ἀπειλητικῶς τὰ κεράτια αὐτῶν ἐμπρὸς καὶ ὑφ' αὐτῶν τὴν κοιλίαν, ἐκτοξεύουσι δὲ βευστὸν ἔχον βαρυτάτην ὁσμὴν, διὰ τοῦ ὁποίου πνίγουσι πᾶν ἐχθρὸν ζῴον. Οἱ μύρμηκες οὗτοι ὀρύσσουσιν ὑπονόμους καὶ ἀλλάσσουν συχνότατα κατοικίαν, μετοικοῦσι δὲ μετ' ἐκτάκτου ταχύτητος συμπαραλαμβάνοντες μεθ' ἑαυτῶν τοὺς σκώληκας καὶ τὰς νύμφας. Ὁ λόγος τῶν τοιούτων μετοικήσεων εἶναι ἄγνωστος. Οἱ μύρμηκες οὗτοι δὲν εἶναι πολεμικοί, ἀλλ' ὅμως προσβαλλόμενοι ἀμύνονται μετὰ παραδόξου εὐτολμίας. Περιστοιχίζομενος ὑπὸ ἐχθρῶν, ὁ πλανήτης μύρμηξ ἐκτοξεύει κατὰ τῆς κεφαλῆς αὐτῶν τὸ βαρύσμιον αὐτοῦ βευστὸν, τὰ δ' ὑπ' αὐτοῦ βραχύνοντα ζῴον τριβονται εἰς τὸ χῶμα καὶ κυλίνονται ἐν σπασμοῖς.

Τοιαῦτα περίπου τὰ εἶδη τῶν μυρμηκῶν τῆς Εὐρώπης. Οὐχ ἥττον περιεργα καίτοι ὀλιγώτερον γνωστά εἶναι τὰ περὶ τῶν μυρμηκῶν τῶν ἄλλων μερῶν τοῦ κόσμου.

Εἰς τὰς παρὰ τοὺς τροπικοὺς χώρας, ὑπάρχει πλήθος μυρμηκῶν. Ὁ Ἀγγλος φυσιοδίφης **Henry Walter Bates**, διαμείνας ἐπὶ δώδεκα περίπου ἔτη παρὰ τὸν Ἀμαζώνιον ποταμὸν, παρετήρησε τὰς ἑξέεις τῶν φοβερῶν ἐκείνων μυρμηκῶν, οἱ ὅποιοι περιφέρονται εἰς τὰς ὁδοὺς, τρέχουσιν εἰς τὰ δάση, εἰσδύουσιν εἰς τὰς οἰκίας καὶ ἀρπάζοντες τὰ τρόφιμα, ἀπέρχονται διὰ νυκτὸς ὅπως ἀποφύγῃσι τὴν καταδίωξιν.

Οἱ μεγαλοκέφαλοι οἰκοδόμοι (*æcodome*), ἔχοντες μῆκος 2-2½ ἑκατοστῶν τοῦ μέτρου, ὑπάρχουσι πολυπληθεῖς ἐν Βρασιλίᾳ. Οἱ οὐδέτεροι, καστανομέλανοι τὸ χῶμα, ἔχουσιν εἰς τὴν κεφαλὴν δύο κεραίας καὶ εἰς τὸν θώρακα δύο ζεύγη ἀκανθῶν, εἶναι δὲ τριῶν εἰδῶν, μικροὶ ἔχοντες μετρίαν κεφαλὴν, ἀληθεῖς ἐργάται, καὶ μεγάλοι ἔχοντες κεφαλὴν μεγίστην. Ἀγνωστον εἴαν ὑπάρχωσι μετὰ τῶν τριῶν τοῦτων εἰδῶν διαφοραὶ σπουδαῖαι ὥς πρὸς τὴν φύσιν καὶ τὰ προσόντα. Ὁ οἰκοδόμος μεταχειρίζεται πρὸς κατασκευὴν τῆς φωλεᾶς τοῦ φύλλα δένδρων. Ὁ σουηδὸς περιηγητὴς Λούνδ διερχόμενος πρὸ τεσσαράκοντα ἔτων πλυσίον δένδρου μεμονωμένου, εἶδε μετ' ἐκπλήξεως τὰ φύλλα πίπτοντα ὡς βροχή, πλησιάζας δὲ παρετήρησεν ὅτι ἐπὶ ἐκάστου φύλλου ἐκάθητο μύρμηξ ἐργαζόμενος παντὶ σθένει. Ἡ οὐρὰ ἐκόπτετο καὶ τὸ φύλλον ἐπιπτε χαμαί. Ὑποκάτω δὲ τοῦ δένδρου ἄλλοι μύρμηκες ἐκοπτον τὰ πεπτωκότα

φύλλα εἰς μικρὰ τεμάχια καὶ τὰ ἀπεκδομίζον. Εἰς ὅλην τὴν παραμαζώνιον χώραν, οἱ οἰκοδόμοι γυμνοῦσιν οὕτω τῶν φύλλων τὰ καλλιεργημένα δένδρα καὶ προξενοῦσι φοβεράς ζημίας. Αἱ φωλεαὶ τῶν μυρμηκῶν τούτων ὀνοιάζουσιν ἐξωτερικῶς λοφίσκους ἔχοντας ἐνίοτε 1)2 μέτρον ὕψος καὶ 35—40 μέτρων περιφέρειαν. Ὁ θόλος σχηματίζεται ὑπὸ χῶματος ἔχων ὑψόμετα ἐν εἶδει πυργίσκων, καλύπτει δὲ εὐρυχωρὸς καὶ βαθείας στοᾶς ὑπογείου. Πιθανῶς τὰς φωλεὰς ταύτας κατασκευάζουσι τὴν νύκτα. καθότι τὴν ἡμέραν οὐδέποτε φαίνονται ἐργαζόμενοι, συνήθως δὲ αἱ ὅποιαι μικραὶ οὔσαι καὶ πολυάριθμοι μένουσι κεκλεισμένοι, τοῦλάχιστον τὴν ἡμέραν. Ἐσωτερικῶς, ὑπάρχει εὐρύχωρος στοᾶ ἀρίστης κατασκευῆς, εἰς τὴν ὁποίαν ἄγουσι διόδοι στεναί.

Ἐπανερχόμενοι τῆς συλλογῆς τῶν φύλλων οἱ οἰκοδόμοι ὀνοιάζουσι φύλλα περιπατούντα, τὰ δὲ θέαμα εἶναι περιεργότατον. Οὐ μακρὰν τῶν φωλεῶν τὰ τεμάχια τῶν φύλλων, ἔχοντα τὸ σχῆμα καὶ τὸ μέγεθος μικροῦ νομίσματος, κατατίθενται εἰς σωροὺς ἐπὶ τοῦ ἐδάφους. Τὰ τεμάχια ταῦτα χρησιμεύουσι πρὸς κατασκευὴν τῶν θόλων καὶ τιθέμενα μετὰ τῶν χῶματος, καθιστῶσι τὸν θόλον σχεδὸν ἀδιάβροχον. Τινὲς τῶν ἐργατῶν φέρουσι τὰ τεμάχια καὶ ῥίπτουσιν αὐτὰ ἐπὶ τοῦ γηλόφου· ἄλλοι τοποθετοῦσιν αὐτὰ καταλλήλως καὶ καλύπτουσιν αὐτὰ μετὰ χῶμα. Ἡ ὑπὸ τὴν γῆν ἔκτασις τῶν φωλεῶν εἶναι πολυλάκις 65 μέτρων. Ἀγνωστον εἶναι πῶς ἀνατρέφουσιν οἱ οἰκοδόμοι τοὺς σκώληκας τῶν. Οἱ ἄρρενες καὶ οἱ θήλειες, ἔχοντες μικρὰν κεφαλὴν καὶ μεγάλα πτερὰ, ἐξέρχονται τῶν φωλεῶν κατὰ τὸν Ἰανουάριον καὶ τὸν Φεβρουάριον, ἅμα ἀρχομένων τῶν ὑετῶν, πλεῖστοι δὲ καταστρέφονται ὑπὸ ἐντομοφάγων πτηνῶν.

Μύρμηκες πάντῃ ἄλλοι, ἀλλ' οὐχ ἥττον παράδοξοι, κατοικοῦσιν ἐπίσης ἐν τῇ Νοτίῳ Ἀμερικῇ. Οἱ φυσιοδίφαι ὀνομάζουσιν αὐτοὺς *eciton legionis*, εἶναι δὲ μακροὶ καὶ ἰσχυροὶ καὶ ἔχουσι κεφαλὴν πλατεῖαν μετὰ μεγίστων σιαγόνων κοπετρῶν, μακροὺς πόδας καὶ κέντρον, δάκνουσι δὲ καὶ κεντρίζουσιν. Οἱ μύρμηκες οὗτοι εἶναι σαρκοφάγοι, θηρεύουσι δὲ ἐν σώματι, καὶ ἐκφοβίζουσιν ὅλα τὰ ζῶα. Οἱ Ἰνδοὶ ἀποφύγουσιν αὐτοὺς διὰ παντοίων μέσων, εἰσερχόμενοι εἰς τὰ δάση. Ὁ **Bates** παρετήρησε δέκα διάφορα εἶδη τοιούτων θηριωδῶν μυρμηκῶν. Χιλιάδες αὐτῶν ἐκστρατεύουσιν ὁμοῦ καὶ ἐπανερχονται φέροντες ἐντομα διαμεμελισμένα, πρὸ πάντων δὲ σκώληκας καὶ νύμφας ἄλλων μυρμηκῶν. Τὴν λείαν ταύτην ἀποθέτουσι παρὰ τὰς φωλεὰς· οἱ μὴ φέροντες φορτίον βοηθοῦσι τοὺς ἄλλους.

Δύο ἄλλα εἶδη ἐνδιατιώνται εἰς τὰ δάση, ἐμοιότατα ἄλλήλοις. Ὁ φυσιοδίφης δυσκόλως διακρίνει αὐτὰ, μετὰ τῶν ὁμοῦ οἱ μύρμη-

κες γνωρίζονται καὶ οὐδέποτε συγχέονται καὶ περ ἀδιαλείπτως συναντῶμενοι. Μεταξὺ αὐτῶν ὑπάρχουσι νάνοι καὶ γίγαντες, θηρεύουσι δὲ ἐν σώματι. Ἀλλοίμονον εἰς τὸν ἄνθρωπον τὸν ἀπαντώντα αὐτοὺς! τὰ φοβερά ζῴοντα ἀναρρίχονται ἐπὶ τῶν κνημῶν αὐτοῦ καὶ δάκνουσι καὶ κεντρίζουσιν αὐτόν. Οἱ Ἰνδοὶ βλέποντες αὐτοὺς τρέπονται εἰς φυγὴν φωνάζοντες ταυόκα, καθότι οὕτως ὀνομάζουσι τοὺς μύρμηκας οἱ ἐγγῶριοι.

Οἱ μύρμηκες οὗτοι ἐμπνέουσι φόβον εἰς πάντα τὰ ζῶα, ἐπιτίθενται κατὰ τῶν ἀραχνῶν καὶ τῶν καμπῶν καὶ διαμελίζοντες αὐτάς, μεταφέρουσι τὰ τεμάχια εἰς τὴν μυρμηκίαν. Ἐπιτίθενται δὲ καὶ κατὰ τῶν φωλεῶν τῶν σφηκῶν καὶ εἰσβάλλοντες εἰς αὐτάς, ἀρπάζουσι τοὺς σκώληκας καὶ τὰς νύμφας καὶ κατακερατίζουσιν αὐτοὺς πάραυτα. Οἱ σφήκες ἀμύνονται, ἀλλ' εἶναι ἀνίσχυροί κατὰ τῶν μυρμηκῶν. Ὑπάρχουσι μετὰ τῶν μυρμηκῶν τούτων εἶδη ἐντελῶς τυφλά, ζῶντα ἐν ὑπογείοις, ὅπου ὀρύσσουσιν ἀδιαλείπτως ὑπονόμους ὅπως ἐπιτύχῃσι ξένας φωλεὰς, τὰς ὁποίας ληλατοῦσι.

Ἐκ τῶν προσηρημένων βλέπει ὁ ἀναγνώστης ὅτι ἔχομεν γνώσεις θετικὰς περὶ τῆς νοημοσύνης καὶ τῶν προσόντων, περὶ τῶν ἡθῶν καὶ τοῦ χαρακτῆρος τῶν μυρμηκῶν. Νῦν δὲ ὑπολείπεται εἰς τὸν φυσιοδίφην νὰ μελετήσῃ τὸν ὁργανισμόν αὐτῶν, τοῦ ὁποίου τὰ γενικώτερα μόνον εἶναι γνωστά.

Ἄς ἐλπίσωμεν ὅτι τὴν τοιαύτην μελέτην θίλει ἐπιχειρήσει καρτερικὸς τις ἐρευνητὴς καὶ ὅτι διὰ τῆς ἀνακαλύψεως τῶν λεπτομερειῶν τοῦ ὁργανισμοῦ, θέλουσιν ἐξηγηθῆ πλεῖστα φαινόμενα, τὰ ὁποῖα τώρα δὲν ἐννοοῦμεν.

EMILE BLANCHARD.

ΛΑΖΑΡΟΝΟΙ

Περὶ τῶν ἐν Νεαπόλει Λαζαρόνων ἐγράφησαν ὡς γνωστὸν κατὰ καιροὺς πολλὰ καὶ ἀντιφατικὰ διὰ τὸν ἀπλοῦν λόγον, ὅτι καὶ τῶν Ἰταλῶν ἔνιοι ἀγνοοῦσι τὴν παραγωγὴν τοῦ ὀνόματος. Ἐπειδὴ δὲ ἡ διαβόητος αὕτη τάξις ὑπέστη σὺν τῷ προϊόντι χρόνῳ οὐχὶ μικρὰς ἀλλοιώσεις, δὲν εἶναι ἄσκοπος βραχεῖα περιγραφή κατὰ τὰς ἀκριβεστεράς ἐρευνας. Τὸ ὄνομα «Λαζαρόνοι» εἰσέχθη τὸ πρῶτον εἰς Ἰταλίαν ἐκ τῶν ὁμῶν γαλλικῶν ἐπαρχιῶν. Ἐπὶ τῶν μέσων αἰώνων ἐκαλοῦντο Λαζαρίν οἱ λεπροὶ, ἅτε διατρίβοντες ἐξωθεν τῶν πόλεων ἐν νοσοκομείοις, ἅτινα διετέλουν ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ ἁγίου Λαζάρου. Ἐν τοιαύτῃ ἐννοίᾳ λαμβάνουσι τὸ ὄνομα οἱ ἴταλοι μυθιστοριογράφοι τῆς 18^{ης} καὶ τῆς 19^{ης} ἑκατονταετηρίδος. Ὁ ἐκ Σαλέρνου Μασούκιος συνέταξε τὴν ἱστορίαν δύο ἐρωμένων, οἵτινες, ζητοῦντες σκέπην βαγδαίων βροχῶν, καταφεύγουσιν εἰς νοσοκομεῖον λεπρῶν, καταστρέφονται δὲ ὑπὸ τῶν εἰδεχθῶν, ἀσελγεστάτων καὶ αἰμοδόρων κατό-

κων. Μόλις ἐπὶ τῶν ἀντιβασιλέων, εἴτα δὲ καὶ ἐπὶ τῶν Βουρβόνων διεφθάρη καὶ ἡγριώθη ἡ ἐν Νεαπόλει ἐσχάτη τῶν πολιτῶν τάξις ἐπὶ τοσοῦτον ὥστε προσηγορεύθη διὰ τοῦ ὀνόματος τούτου. Οἱ ἀργοὶ καὶ οἱ ἄστεργοι, οἱ ἀπὸ τῶν χειρῶν ζῶντες, οἱ εἰς οὐδένα οἶκον ἀνήκοντες κατελέγοντο ὑπὸ τῆς ἀστυνομίας καὶ τοῦ δημοσίου εἰς τὴν τάξιν τῶν Λαζαρόνων. Μετ' ὀλίγον προσήλθεν εἰς τὴν χορείαν τούτων ἕτερον στοιχεῖον φίλερι καὶ μάχιμον, ὅσοι δηλαδὴ διέκειντο δυσμενῶς πρὸς τὰς πρωτευούσας ἐν τῇ κοινωνίᾳ τάξεις καὶ καθόλου πρὸς τὴν ὑφισταμένην κυδέρνησιν· ἐκόμισαν δὲ οὗτοι ἐπαναστατικὴν δραστηριότητα, σοσιαλιστικὰς ἀρχάς, καὶ κατήρτισαν ὁργανικῶς τὸν ἀλόγιστον τοῦτον συρφετόν. Ἐκτοτε οἱ Λαζαρόνοι διεδραμάτισαν ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ βασιλείου περιφανὲς πρόσωπον, ἐξέβιασαν ἀπὸ τῆς κυβερνήσεως ἐπανειλημμένως παντοῖα προνόμια, διὰ δὲ τῆς συμμετοχῆς ἢ τῆς ἀποχῆς τῶν μεγίστων παρέσχον ροπὴν εἰς τὴν νίκην ἢ ἥτταν τῶν πολιτικῶν κομμάτων καὶ εἰς τὴν ἐπιτυχίαν ἢ ἀποτυχίαν τῶν ἐπαναστάσεων. Τρανὰ δείγματα ἐνθουσιασμοῦ ἀκαταγώνιστου ἔδωκαν τῷ 1799 ὑπὲρ τῆς συστάσεως τῆς παρθενοπολείου δημοκρατίας. Τῷ 1848 ἐπελάβοντο αὐτοὶ πρῶτοι τῶν ὅπλων, μετ' ὀλίγους δὲ μῆνας διέπραξαν ἀνηκούστους θηριωδίας. Ἐκτοτε ὁ ἀστήρ αὐτῶν ἐκλινε πρὸς τὴν δύσιν. Ἀσπηρὸς κατὰ τῶν Λαζαρόνων νόμους ἐξέδωκεν ὁ Μουράτ ἐπὶ σκοπῷ ἵνα τοὺς ἐξαφανίσῃ τέλεον ἐκ τοῦ προσώπου τῆς γῆς· ἀλλ' οὐδὲν ἴσχυσε, διότι τὸ σύνταγμα τῶν Λαζαρόνων ἀνέβαινε εἰς 30,000, οὐχ ἥττον ἰσχυροὶ καὶ θρασεῖς ἀπεδείχθησαν βραδυτέρον ἐπὶ τῆς βουρβωνικῆς φαυλοκρατίας. Μιᾶ τῶν ἡμερῶν ἐστειλάν εἰς τὰ ἀνάκτορα ἐπιτροπὴν αἰτούμενοι καλλιτέραν ποιότητα καὶ εὐτελεστέραν τοῦ ἄρτου τιμὴν. Ὁ βασιλεὺς, ὃν προσηγόρευον πάντοτε διὰ τοῦ σὺ, συνέστησε δημόσια ἀρτοποιεῖα, ὅπως ἐπαρκέσῃ εἰς τὰς ἀπειλητικὰς ἀξιώσεις τῶν. Πᾶσαν δύναμιν πολιτικὴν ἀπέβαλον οἱ Λαζαρόνοι ὅτε καὶ αἱ ἄλλαι τάξεις ἐν τῇ νοτίῳ Ἰταλίᾳ ἤρξαντο βαθμυδὸν ἐνθουσιᾶσαι ὑπὲρ τῆς ἐνότητος καὶ ἐλευθερίας τῆς Ἰταλίας. Εἰς τοιαύτην ὑψηλὴν ιδέαν καὶ αὐταπάρνησιν δὲν ἠδύναντο νὰ μεταρσιωθῶσιν οἱ ὑπὸ τῶν Βουρβόνων ἐτι μᾶλλον διαφθαρέντες Λαζαρόνοι, οἱ σύνθημα ἔχοντες τὰ τρία **F, Fa-rine, Feste, Forche**, ἅτοι ἄλευρα πρὸς κατασκευὴν ἄρτου καὶ μακαρονίων, δημοσίας πανηγύρεις καὶ ἀγγόνων διὰ τοὺς ἀρνούμενους τὰ δύο πρῶτα. Ἐν τοιαύτῃ τριάδι ἔκειτο ὅλη ἡ περὶ τὸ κυβερνᾶν σοφία τῶν Βουρβόνων. Ὡς τάξις ἰδίᾳ οἱ Λαζαρόνοι δὲν ὑπάρχουσι πλέον. Ἐρ' ὅσον ὁμως ἡ ἰταλικὴ κυβερνήσις δὲν ρυθμίζει τὰ κατὰ τὴν κανονικὴν ἐργασίαν οὕτως ὥστε νὰ μὴ μὲν ἀργή ἢ μεγίστη τοῦ ὄχλου μερὶς δι' ἑλλειψιν εὐκαιρίας ἢ χειραγωγῶ, δὲν θά

ἐλλείπωσι Λαζαρόνοι τοιοῦτοι, οἷους ἀποδεικνύουσιν αἱ παραδόσεις, τὸ κλίμα καὶ ὁ ἐθνικὸς χαρακτήρ. Οἱ νῦν Λαζαρόνοι δὲν εἶναι οἱ κλέπται, οἱ λωποδύται, ὡς οἱ κακοῦργοι τοῦ Λονδίνου, τῶν Παρισίων καὶ τοῦ Βερολίνου, ἀλλ' ἄνδρες νοθεύονται, εἰς ὀλίγιστα ἀρκούμενοι καὶ εἰς τὸ *dolce far niente* ἐνασμενίζοντες. Ἐργάζονται ὅταν βιασθῶσιν ὑπὸ τῆς ἐνδείας, γίνονται ράπται, κουρεῖς, ἀχθοφόροι, ξεναγωγοί, καθαίρουσιν ὑποδήματα, συλλέγουσι ράκη, οἰκοῦσιν ἀπανταχοῦ καὶ οὐδαμοῦ, διότι, παρὰ πάσας τὰς αὐστηράς τῆς ἰταλικῆς κυβερνήσεως ἀπαγορεύσεις κοιμῶνται ἐν ὑπαίθρῳ, ἐν προαυλίοις, ἐν ταῖς κλίμασι τῶν ἐκκλησιῶν κλ. Ὁ νεαρὸς Λαζαρόνος ἰδίως κοιμᾶται ἐντὸς εὐρυχώρου πλεκτοῦ κοφίνου ὡς ὁ Διογένης ἐντὸς πίθου. Ἀλλὰ τί εἶναι ὁ Διογένης ἀπέναντι γνησίου Λαζαρόνου; Οὗτος φορεῖ ἐν ὑποκάμισον καὶ βραχύτατα βραχέα ἐκ λίνου χονδροῦ· στηριζόμενος εἰς τὸν κόφινόν του σιγαρίζει καὶ περιμένει τὸν μέλλοντα νὰ τῷ δώσῃ ἔργασίαν· οὕτω δὲ παριστάνει τὸ πρότυπον τοῦ κοινῶν ἀνθρώπου παρὰ τοῖς νοτίοις λαοῖς. Ὁ κόφινος ἀνέκει αὐτῷ ὡς ὁ κεραυνὸς τῷ Διὶ καὶ ἡ γλαυξ τῇ Ἀθηνᾷ. Οὐδέποτε χωρίζεται ἀπ' αὐτοῦ· τὸν φορεῖ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς εἰς σκέπην τῶν ἡλιακῶν ἀκτίνων καὶ τῶν ὑετῶν· καλύπτει δι' αὐτοῦ τὸ στήθος ἐν ὥρᾳ κινδύνου ἢ ἐρίδος. Οἱ γέροντες Λαζαρόνοι ἐκλείπουσιν· οἱ εἰσέτι ἀκμαῖοι τὴν ἡλικίαν, μεταρρυθμιζομένης τῆς νεωτέρας κοινωνίας, θὰ ἐπιζητήσωσιν ἐξ ἀνάγκης πόρους βίου ὁπωσοῦν κανονικωτέρους· οἱ Λαζαρόνοι θὰ πολλαπλασιάζωνται ἐφ' ὅσον ἡ κυβερνήσις οἰκοδομεῖ φυλακὰς, καταλείπει δὲ εἰς τὰς κοινότητας τὴν φροντίδα περὶ τῆς διανοητικῆς καὶ ἡθικῆς ἀναπτύξεως τοῦ κατωτάτου ὅχλου.¹

ΟΥΔΕΝ ΑΧΡΗΣΤΟΝ ΕΝ ΠΑΡΙΣΙΟΙΣ

Πιθανώτατα οἱ πλεῖστοι τῶν ἡμετέρων ἀναγνωστῶν ἀγνοοῦσι τί γίνονται αἱ μετὰλλιναι θῆκαι τῶν διαφόρων γλυκισμάτων καὶ λοιπῶν ἐδωδῶν, τὰς ὁποίας ῥίπτομεν εἰς τὰ σαρῶματα ἀφ' οὗ φάγωμεν τὸ περιεχόμενον αὐτῶν. Πλεῖστα ὅσαι βιομηχανίαι ἐπιζητοῦσι τὰ ἀπορρίμματα ταῦτα μεταχειρίζονται αὐτὰ εἰς κατασκευὴν παιδικῶν παιγνιδίων, οἷον σαλπίγγων, εἰς κατασκευὴν ἀνταυγαστῶν (*reflecteurs*) εὐθηνῶν διὰ τὰς λυχνίας κλπ. κλπ. Αἱ τῶν σαρδελλῶν θῆκαι εἶνε εὐθηνόταται πασῶν ἔνεκα τῆς μικρότητός των, ἀγοράζουσι δὲ αὐτὰς οἱ κατασκευάζοντες ψευδῆ κοσμήματα. Κόπτονται εἰς λεπτοτάτας ταινίας, καίονται ἐν τῷ κλιβάνῳ καὶ μεταβάλλονται εἰς δακτυλίδια, βελόνας, ἐνώτια καὶ παντοῖα ἄλλα κοσμήματα. Ἐπιχρυσούμενα δὲ ἐπειτα καὶ ἐπαργυρούμενα γίνονται εἶδος ἐμπορίου ἀξιολογώτατου. Ἰκα-

νὴν δὲ ποσότητα τοιούτων πραγμάτων ἀγοράζουσιν ἡ Γερμανία, ἡ Ἰταλία, ἡ Ἰσπανία καὶ αἱ τῆς Μεσημβρινῆς Ἀμερικῆς δημοκρατίαι.

Ἐτέρα τις βιομηχανία εἶνε ἡ τῶν συλλεγόντων κατὰ τὰς ὁδοὺς τῶν Παρισίων τὰ ἄχρηστα τεμάχια τῶν σιγάρων, τὰ κοινῶς ἀποτείγαρα λεγόμενα. Καὶ τὸ παράδοξον τοῦτο ἐμπόριον φέρει ἐτήσιον πρὸς ὅσον διακοσίων ἐβδομήκοντα χιλιάδων φράγκων. Τριακόσιοι περίπου ἄνθρωποι ἐπαγγέλλονται ἐν Παρισίοις τὴν βιομηχανίαν ταύτην, εἰσπράττοντες καθ' ἑκάστην 2,25 φράγκα μέχρι 3,50 κατὰ μέσον ὅρον, ἀναλόγως τῶν τεμαχίων τῆς πόλεως. Ὑπάρχουσι δὲ ἀρχηγοὶ ἔχοντες ὑπὸ τὴν διεύθυνσίν των ἀριθμὸν τινα συλλεκτῶν, οἵτινες ἔχοντες ὑπὸ τὰ ἐνδύματά των μικρὸν πάνινον σάκον, εἰδὸς τι θυλακίου, ὑπαισέρονται ὑπὸ τὰ κατὰ σειρὰν τεταγμένα τραπέζια τῶν καφενείων καὶ συλλέγουσι τὰ σιγάρα. Πολλὰκις δὲ οἱ ἀρχηγοὶ συνεννοοῦνται μετὰ τῶν ὑπηρετῶν τῶν καφενείων, οἵτινες ἐπὶ τιμῇ ὀρισμένη συλλέγουσιν αὐτοὶ τὰ κατὰ γῆς ῥιπτόμενα σιγάρα.

Ἀφ' οὗ δὲ συλλεχθῇ ἱκανὴ ποσότης ὑλικοῦ, ἄρχονται τῆς παρασκευῆς τοῦ καπνοῦ. Τὰ δὲ πρὸς τοῦτο χρήσιμα ὄργανα εἶνε δύο τινά, σάνις καὶ μάχαιρα κοπτερὰ. Κατακοπτόμενα δὲ τὰ σιγάρα λεπτομερῶς μεταβάλλονται εἰς καπνόν, ὅστις συσκευαζόμενος εἰς δεμάτια δίδεται εἰς ἐπίτηδες πωλητάς, οἵτινες πωλοῦσιν αὐτὰ εἰς τοὺς πτωχοὺς, τοὺς ὁδοκαθαριστάς καὶ τοὺς τοιούτους. Ὁ οὕτω πωρὸς δὲ παρεσκευασμένος καπνὸς τιμᾶται πεντάκις εὐθηνότερον τοῦ συνήθους. Ὁ πτωχὸς δίδων πέντε λεπτά ἀγοράζει ἐν δεμάτιον εἰκοσιπέντε γραμμαρίων.

Ὑπολογίζουσι δὲ ὅτι κατὰ τὸ δεκαπενθήμερον τῶν ἑορτῶν ἀπὸ τῆς παραμονῆς τῶν Χριστουγέννων μέχρι τῆς 10 Ἰανουαρίου, οἱ συλλέκται τοῦ ὀλίγον γνωστοῦ τούτου προϊόντος συλλέγουσιν ἐκ μόνων τῶν μεγάλων βουλεβάρτων ἀποτεσίγαρα ἀξίας ἐξακισχιλίων φράγκων. **N.

Ἡ ἐπομένη διατριβὴ ἐσταχυολογήθη ἐκ τοῦ ἀρτίως ἐκδοθέντος συγγράμματος τοῦ Dr Saffray *Les moyens de vivre longtemps*, ἐδημοσιεύθη δὲ ὑπὸ τοῦ κ. Δ. Η. Κυριακοπούλου ἐν τῇ «Ἐφημερίδι τῶν Φιλομαθῶν».

Σ. τ. Δ.

ΤΟ ΟΡΙΟΝ ΤΗΣ ΖΩΗΣ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

Ὁ ἄνθρωπος δὲν θνήσκει ἀλλ' αὐτοκτονεῖ, ἔλεγεν ὁ φιλόσοφος Σενέκας. Ταῦτα δὲ λέγων ἐνόει ὅτι σπανιώτατα ὁ θάνατος ἐπέρχεται ὡς ἀναγκαία συνέπεια τῶν νόμων τοῦ ὁργανισμοῦ ἡμῶν, ἀλλὰ αὐτοὶ συντέμνομεν κατὰ πολὺ τὰς ἡμέρας ἡμῶν καὶ γεινόμεθα αὐτόχειρες, διότι δὲν ζῶμεν συμφώνως τῷ γένει ἡμῶν προορισμῷ.

Πολλοὶ ζητοῦντες τὰ αἴτια, δι' ἃ ὁ βίος τοῦ ἀνθρώπου εἶναι οὕτω βραχύς, ἀποφαινόμενοι ὅτι

ἡ ἔλλειψις τῆς τροφῆς κωλύει τὴν ἀνθρωπότητα νὰ πολλαπλασιασθῇ ταχύτερον καὶ μικρύνει τὸν μέσον ὅρον τῆς ζωῆς. Μετὰ δὲ ταῦτα ἡ συζήτησις τελειώνει καὶ ὁ ἄνθρωπος ἐξακολουθεῖ ν' αὐτοκτονῇ, ἀλλὰ τοῦλάχιστον εἶναι εὐχαριστημένος διότι γνωρίζει τὸ διὰ τί, καὶ μανθάνει ὅτι εἶναι καταδικασμένος ὑπὸ τῆς Θεῆς Προνοίας ν' ἀποθνήσκῃ τῆς πείνης. Ἀλλ' οἱ τοιαῦτα δοξάζοντες δὲν ἐνθυμοῦνται ὅτι, ἂν ὁ ἄνθρωπος ἀποθνήσκῃ μόνον δι' ἔλλειψιν τροφῆς, πάλιν γίνεται αὐτόχειρ, διότι ἡ γῆ εἶναι ἐτοιμὴ νὰ χορηγήσῃ αὐτῷ πᾶν ἀγαθόν. Ἄν τις κλεισθῇ ἐν δωματίῳ καὶ ὑπομείνῃ ν' ἀποθάνῃ τῆς πείνης λέγων, οὐδὲν εὐρίσκω περὶ ἐμὲ δυνάμενον νὰ μοι χρησιμεύσῃ ὡς τροφή, ὑπείκω λοιπὸν εἰς τὴν ἀναγκαίαν τῷ ἀνθρώπῳ μοῖραν καὶ θνήσκω ἐξ ἀσιτίας, ὁ τοιοῦτος δὲν γίνεται αὐτόχειρ;

Τῷ ὄντι πρὸ τοῦ καιροῦ θνήσκει· ἀλλὰ τοῦτου αἰτία δὲν εἶναι ἡ θεία τάξις, ἀλλ' ἡ ἄγνοια, τὰ πάθη καὶ τὰ ἐλαττώματα ἡμῶν. Ἀφ' ἡμῶν αὐτῶν λοιπὸν ἐξαρτᾶται νὰ παύσωμεν αὐτοκτονοῦντες καὶ νὰ μηκύνωμεν τὸν βίον μέχρι τοῦ ὑπὸ τῆς φύσεως κεκλωσμένου ὁρίου. Ἀλλὰ δυνάμεθα νὰ γνωρίσωμεν τὸ ὅριον τοῦτο; Ἡ καθ' ἡμέραν πεῖρα καὶ ἡ ἐπιστήμη παρέχουσιν ἡμῖν τὰ στοιχεῖα τῆς γνώσεως αὐτοῦ.

Ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἐκ τῶν μακροβιωτέρων ζώων, ἀλλ' αὐτὸς βραχύνει τὴν ζωὴν αὐτοῦ. Οἱ ἰχθυὲς ὅμως καὶ τὰ πτηνὰ εἶναι μακροβιώτεροι αὐτοῦ· κόραξ τις ἔζησεν 108, ἀετὸς 103, καὶ ψιττακὸς 120 ἔτη· ὁ χὴν δύναται νὰ ζήσῃ ἕνα αἶωνα, ὁ δὲ κύκνος πιστεύουσιν ὅτι δύναται νὰ ζήσῃ 200—300 ἔτη. Ἐν ἔτει 1772 ἐκομίσθη ἐκ τῆς Εὐέλπιδος ἄκρας εἰς Λονδίνον ἱέραξ φέρον περιδέραιον, ἐφ' οὗ ἦσαν γεγραμμένα τὰδε· «Ἰακώβῳ τῷ βασιλεῖ τῆς Ἀγγλίας, ἔτει 1610». Εἶχον λοιπὸν παρῆλθαι 182 ἔτη ἀπὸ τῆς πρώτης αὐτοῦ αἰχμαλωσίας.

Οἱ ἐγγέλεις ζῶσι μέχρις 60 ἐτῶν· ὁ δὲ Βυρφὼν ἡλίσσευ κυπρίνους (χρυσόψαρα) ἡλικίας ἑνὸς καὶ ἡμίσεως αἰῶνος. Ἐν Γερμανίᾳ συνέλαβον ἰχθὺν λιμναῖον φέροντα δακτύλιον χαλκοῦν δηλοῦντα ὅτι εἶχεν εἰσαχθῇ ἐν τῷ ἰχθυοτροφείῳ πρὸ 261 ἐτῶν· εἶχε δὲ οὗτος μῆκος μὲν 19 ποδῶν, βάρος δὲ 350 λιτρῶν· καὶ ὅμως τὸ τέρας τοῦτο δὲν εἶχεν ἔτι τελείως ἀναπτυχθῇ, διότι συνέλαβον ἰχθὺν ὅμοιον 1000 λιτρῶν βάρους.

Ὑποτίθεται δὲ ὅτι αἱ γιγάντιαι φάλαιναι αἱ ἀπαντᾶσαι πρότερόν ποτε περὶ τὸν βόρειον πόλον ἔζων ἔσως περὶ τὰ 1000 ἔτη.

Τῶν δὲ θηλαστικῶν ὁ βίος εἶναι καθόλου βραχύτερος· ὁ κόνικλος καὶ ὁ χοῖρος ζῶσιν 7 περίπου ἔτη, ὁ σκύριος καὶ ὁ λαγὼς 8, ἡ γαλῆ 9—10, ὁ κύων 10—12, ὁ βοῦς 15—18, ὁ ὄνος καὶ ὁ ἵππος 25—30, ὁ λέων 30—40, ὁ δ' ἐλέφας ὡς δύο αἰῶνας. Ὁ Βυρφὼν ὅμως μνημονεύει ἵππου θανόντος ἐν ἡλικίᾳ 50 ἐτῶν, ἐν δὲ τῷ μου-

σεῖῳ τῆς Μαγκεστρίας ὑπάρχει κεφαλὴ ἵππου βιώσαντος ὑπὲρ τὰ 62 ἔτη. Καὶ τῶν ἐλεφάντων εἰσὶν οἱ ὑπερβαίνοντες τὸ σύνθηρος ὅριον τῆς ζωῆς αὐτῶν καὶ πιστεύεται ὅτι δυνατόν νὰ ζήσωσιν ὡς τέσσαρας αἰῶνας. Ὅταν ὁ Ἀλέξανδρος ἐνίκησε τὸν Πῶρον, ἀνέθηκε τῷ Ἡλίῳ τὸν ἐλέφαντα, ἐφ' οὗ ὤχετο κατὰ τὴν μάχην καὶ ἀπέλυσεν αὐτὸν περιθίς περὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ ἐπιγραφὴν μνημονευτικὴν. Ἀνευρέθη δὲ ὁ ἱστορικὸς ἐκεῖνος ἐλέφας μετὰ 350 ἔτη φορῶν τὸ περιδέραιον μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς.

Πρέπει λοιπὸν νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι τινὰ τῶν θηλαστικῶν ζῶσι διπλάσιον τοῦ συνήθους χρόνον. Κατὰ τὴν νεανικὴν ἡλικίαν τῶν ζώων τὰ μακρὰ ὁσὰ τῶν ἄκρων δὲν σύγκεινται ἐξ ἑνὸς μόνοι τεμαχίου, τὰ δὲ προσέχοντα αὐτῶν ἄκρα καλούμενα ἐπιρῦσεις εἶναι διακεκριμένα καὶ συγκολλῶνται κατ' ὀλίγον προχωροῦσας τῆς ὁλῆς ἀναπτύξεως τοῦ ζώου καὶ ἡ τελεία συνένωσις αὐτῶν γίνεται ὅταν τὸ ζῶον ἀκμάσῃ παύσῃ ν' αὐξάνῃ κατὰ τὸ ἀνάστημα. Ὅθεν ἡ συγκόλλησις τῶν ἐπιρῦσεων τῆς μὲν καμῆλου ζωῆς 40 ἔτη τελειοῦται περὶ τὸ 8ον ἔτος, τοῦ δὲ ἵππου τὸ 5ον ἔτος ζῶντος περὶ τὰ 25 ἔτη, τοῦ δὲ κυνὸς τὸ 2 ζῶντος 10—12 ἔτη, τοῦ δ' ἐλεφάντος ζῶντος ὑπὲρ τοὺς δύο αἰῶνας δὲν εἶναι τετελεσμένη τὸ 40ον ἔτος. Ἐκ τούτων τεκμαιρόμεθα ὅτι τὰ πλεῖστα τῶν θηλαστικῶν ζῶσι χρόνον πενταπλάσιον τοῦ τῆς ἀναπτύξεώς των. Κατὰ τὸν κανόνα λοιπὸν τοῦτον καὶ ὁ ἄνθρωπος, ἀφοῦ αὐξάνει μέχρι τοῦ 25ου ἔτους καὶ πέραν, ζῇ περὶ τὰ 100 ἔτη. Ἐπειδὴ δὲ δυνατόν ἐνίοτε ἡ ζωὴ ἐξαιρετικῶς νὰ διπλασιασθῇ, καὶ τοῦ ἀνθρώπου τὸ ἔσχατον ὅριον τῆς ζωῆς εἶναι τὸ 200ον ἔτος. Αἱ σκέψεις αὗται βεβαίως δὲν εἶναι ἀκρίβειαι ἐπιστημονικαί, συνδυαζόμεναι ὅμως μετὰ τῶν ἐξαγομένων τῆς παρατηρήσεως ἀγνοοῦν ἡμᾶς εἰς ἀποδοχὴν τῆς γνώμης, ὅτι ὁ ἄνθρωπος ζῶν κατὰ φύσιν πέπρωται νὰ ζῇ ἕνα αἶωνα.

Χωρὶς ν' ἀναβῶμεν εἰς τοὺς πατριαρχικοὺς χρόνους εὐρίσκουμεν ἐν τῇ ἱστορίᾳ παντὸς τόπου ἀνθρώπους μακροβιωτάτους. Τινὲς τῶν σοφῶν τῆς Ἑλλάδος ἔζησαν ἕνα αἶωνα· ὁ δὲ Δημόκριτος ἀπέθανεν ὅπως καὶ ἔζησε γελῶν ἐν ἡλικίᾳ 109 ἐτῶν. Τῶν περιεργωτάτων παραδειγμάτων μακροβιότητος εἶναι ὁ ἀπόμαχος Mittelstadt, ὅστις ἀπέθανεν τῷ 1792 ἐν ἡλικίᾳ ἐτῶν 112. Οὗτος ὑπηρετήσας ὡς στρατιώτης ἐπὶ 67 ὅλα ἔτη ἐπολέμησεν εἰς 17 μάχας ἐκ παρατάξεως πολλάκις τραυματισθεὶς καὶ συνελήφθη αἰχμάλωτος ὑπὸ τῶν Ρώσων· ἐχέρευσεν δις καὶ τῷ 1790 ἐν ἡλικίᾳ 110 ἐτῶν ἔλαβε σύζυγον νέαν ἑτι. Ὀλίγον ἔτι πρὸ τοῦ θανάτου ἠδύνατο νὰ πορεύηται μακρὰν ὁδὸν 2 ὥρων, ἵνα λαμβάνῃ τὴν σύνταξίν του.

Πολλὰ παραδείγματα μακροβιότητος παρέ-

χει ἡμῖν ἡ Ἀγγλία. Effingham τις γεννηθεὶς ἐκ πτωχῶν χωρικῶν γονέων καὶ ἐπὶ μακρὸν στρατευσάμενος εἶτα δὲ χαλεπὰ μετερχόμενος ἔργα ἰν' ἀποζῇ, ἐφθασεν εἰς τὸ 1440ν ἔτος χωρὶς οὐδὲν ἄδυνατήσῃ οὐδὲ καὶ νὰ γνωρίσῃ νόσον. Ὁ δὲ Θωμᾶς Parre ἦν καὶ οὗτος πτωχὸς χωρὶς ἀποχειροβίωτος. Τὸ 120 ἔτος τῆς ζωῆς του ἐνυμφεύθη ἐκ νέου χήραν τινὰ νέαν, ἣν κατέστησεν εὐτυχῇ, διατηρήσας πάσας τὰς δυνάμεις του καὶ ἐργαζόμενος μέχρι τοῦ 130ου ἔτους. Ἐξῆς δ' εὐτυχῆς καὶ ἀγνωστος μέχρι τοῦ 152 ἔτους, ὅτε ὁ κόμης de Surray ἐπισκεπτόμενος τὰ κτήματα καὶ τοὺς ὑπηκόους αὐτοῦ ἀνεῦρε καὶ ἤγαγεν αὐτὸν ἐκ κενοδοξίας εἰς Λονδίον, ὅπου ὁ Κάρολος Α' ἠρώτησεν αὐτόν, «Ὅπως προχωρήσῃς εἰς ἡλικίαν ἀπίστευτον, τί ἐπραξας πλέον τῶν ἄλλων ἀνθρώπων;» ὁ δὲ γέρων ἀπεκρίθη ταπεινῶς «Ἐσκληραγωγίην περισσώτερον». Ἐκτοτε λοιπὸν βασιλικαῖς ἀναλώμασιν ἔζησε μεγαλοπρεπῶς ὁ γέρων, ἀλλ' οὕτως ἀναγκασθεὶς νὰ μεταβάλλῃ βίον καὶ ἔξεις ἀπέθανεν οὐχὶ ὑπὸ γήρως, ὡς ἐδείχθη ἐκ τῆς μετὰ θάνατον ἀνατομῆς αὐτοῦ, ἀλλ' ἐκ δυσπεψίας. Μετὰ δὲ τὸν θάνατον κατ' ἐξαίρετον τιμὴν ἐτάφη ἐν τῇ μονῇ τοῦ Westminster, ὅπου θάπτονται οἱ βασιλεῖς καὶ οἱ μεγάλοι ἄνδρες τῆς Ἀγγλίας.

Ὁ δὲ Ἐρρίκος Jenkins ἀλιεύων μέχρι τέλους τῆς ζωῆς αὐτοῦ ἀπέθανεν ἐν ἡλικίᾳ 169 ἔτων χωρὶς ν' ἀποβάλλῃ τὰς δυνάμεις.

Ὁ δ' ἐκ Νορβηγίας Draakenberg ὑπηρέτησεν ὡς ναύτης ἐν τῷ βασιλικῷ στόλῳ μέχρι τοῦ 91 ἔτους τῆς ἡλικίας του, ἐξ ὧν 15 διετέλεσεν αἰχμάλωτος εἰς τὰ ὀθωμανικὰ κάτεργα. Τὸ 111 ἔτος ἔλαβε σύζυγον ἐξηκοντούτιδα, ἥτις μετ' ὀλίγα ἔτη κατέλειπεν αὐτὸν χήρον. Κατὰ δὲ τὸ 130 ἔτος τοῦ ἐξήτησεν εἰς γάμον νέαν τινὰ χωρικήν, ἥτις δὲν ἐδέχθη νὰ γείνη σύζυγος ἀνδρὸς τοσοῦτον γενηρακότος· ἠναγκάσθη λοιπὸν νὰ μείνῃ ἄγαμος καὶ τοῦτο ἵσως συνέταμε τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς του. Ἀπέθανε δὲ ἐν ἡλικίᾳ 146 ἔτων, ἐπονομασθεὶς ὁ γέρων τοῦ Borra.

Ὁ Ἰωσήφ Surrington συμπατριώτης τοῦ Draakenberg ἔζησεν 160 ἔτη καὶ αἰσθανθεὶς τὸ τέλος τοῦ βίου ἐκάλεσε περὶ ἑαυτὸν ἄπασαν τὴν οἰκογένειάν του, τὴν τρίτην του σύζυγον, ἥτις ἦτο νέα ἔτι, τοὺς υἱοὺς του, ὧν ὁ μὲν νεώτερος ἦν 9 ἔτων ὁ δὲ πρεσβύτερος 103, καὶ ἔχων ἀκμαίᾳ τὰς νοητικὰς δυνάμεις διένειμεν αὐτοῖς τὰ ἀγαθὰ του καὶ τῇ ὑστερίᾳ ἐξεμέτρησεν ἀπόνως τὸ ζῆν.

Ἐν τῇ πόλει Tours τῆς Γαλλίας ἔζη τῷ 1802 ἀπόμαχος τις ὀνόματι Thurel, γεννηθεὶς τῷ 1698. Οὗτος ὑπηρέτησεν ἐν τῷ στρατῷ ἐπὶ τριῶν βασιλέων καὶ ἐπὶ τῆς δημοκρατίας καὶ πολλάκις κατὰ τὰς στρατείας αὐτοῦ ἐτραυματίσθη.

Ὁ Delpeuch ἐν ἡλικίᾳ 120 ἔτων προσῆλθεν

εἰς τὸ δημαρχεῖον πόλεως τινος τῆς Γαλλίας ζῶν νὰ καταγραφῇ ἐν τοῖς στρατευσί: οἱς λέγων ὑπερηφάνως ὅτι «πρέπει νὰ ἦναι τις πάντοτε εἰσιμιος νὰ πολεμήσῃ ὑπὲρ τῆς πατρίδος, διότι δὲν ἤξεύρει τί δύναται νὰ συμβῇ».

Ὁ Καρδινάλιος d'Armagnac συνήντησεν εἰς τὴν θύραν πτωχικῆς τινος οἰκίας γέροντα καὶ ἐρωτήσας ἔμαθεν ὅτι ὁ πατὴρ ἔδειρεν αὐτόν, διότι διαβαίνων πρὸ τοῦ πάππου του δὲν ἐχαιρέτισεν αὐτόν. Ἦτο δὲ τότε ὁ μὲν πατὴρ 103 ἔτων, ὁ δὲ πάππος 123 καὶ ὁ ἀτακτῆσας καὶ δαρεὶς νεανίσκος 82 ἔτων.

Ἐν τινὶ ἐπαρχίᾳ τῆς Γαλλίας ἀπέθανε τὸ 1838 ῥάπτρια ὀνομαζομένη Marie Priou ἐν ἡλικίᾳ 158 ἔτων. Κατὰ τὸ 68ον ἔτος τῆς ἡλικίας της κατέθετο τὴν περιουσίαν της εἰς τραπεζικὸν κατάστημα, ἵνα λαμβάνῃ ἀντ' αὐτῆς μηνιαίαν σύνταξιν. Ἐπειδὴ δ' ἔκτοτε ἔζησεν 90 ἔτη, ἀντὶ 10000 φράγκων, ἃ κατέθετο, ἔλαβε περὶ τὰς 500 χιλιάδας.

Ἐν ἔτει 1750 ἀπεβίωσεν ὁ Οὐγγρος Bowin ἐν ἡλικίᾳ 172 ἔτων, καταλιπὼν χήραν 164 ἔτων καὶ υἱὸν 115. Ἀλλὰ καὶ οὗτος δύναται νὰ θεωρῇται ὡς νέος πρὸς τὸν ῥῶσσον ἀπόμαχον, ἐκτοτε ἀπέθανε τῷ 1825 ἐν ἡλικίᾳ 202 ἔτων. Ἀπίστευτον, ἀλλ' ἀληθές· ἂν οὐδὲν ὑπάρχει παράδειγμα ἀπὸ τῶν ἱστορικῶν χρόνων ἀνθρώπου ὑπερβάντος τὸ ἔσχατον τοῦτο ὄριον τοῦ γήρως. Τὸ παράδειγμα ὅμως τοῦτο, εἰ καὶ μοναδικόν, δύναται νὰ χρησιμεύσῃ ὡς ἀπόδειξις ὅτι, ὥσπερ τῶν ἀλόγων ζώων, οὕτω καὶ τοῦ ἀνθρώπου ὁ χρόνος τῆς ζωῆς δύναται εἰς τινὰς ἐξαιρετικὰς περιστάσεις νὰ διπλασιασθῇ, καὶ ἐνῷ ὁ ἀνθρώπος ζῇ μέχρι 100 ἔτων κατὰ τοὺς νόμους τοῦ ὁργανισμοῦ αὐτοῦ, δύναται κατὰ τύχην νὰ παρατείνῃ τὸν βίον μέχρι δύο αἰώνων. Καθόλου δὲ παρετηρήθη ὅτι οἱ μακροβιώτατοι τῶν ἀνθρώπων ἔζησαν εἰς τὰς βορείους χώρας τῆς Εὐρώπης καὶ εἰς τινὰς χώρας τῆς Ἀσίας. Ἀλλ' εἰ καὶ ἐκ τῆς ἐπιστημονικῆς περὶ τὸν ἀνθρώπου σπουδῆς συμπεραίνεται ὅτι ἡ κανονικὴ αὐτοῦ ζωὴ εἶναι περὶ τὰ 100 ἔτη, οὐδὲ τὸ ἥμισυ τοῦ χρόνου τούτου κατὰ μέσον ὅρον ζῇ. Ἐν Γαλλίᾳ ὁ μέσος ὅρος τῆς ζωῆς δὲν φθάνει εἰς τὰ 40 ἔτη, καθ' ἅπασαν δὲ τὴν γῆν εἶναι 33 ἔτη περίπου. Ἐτι δὲ βεβαιούται ὅτι τὸ τέταρτον μέρος τοῦ ὅλου πληθυσμοῦ τῆς γῆς θνήσκει πρὸ τοῦ 7ου ἔτους καὶ τὸ ἥμισυ πρὸ τοῦ 17ου. Ὑπολογίζουσι δὲ ὅτι ἐξ ἑνὸς ἑκατομμυρίου ἀνθρώπων 207 φθάνουσιν εἰς ἡλικίαν 100 ἔτων καὶ 16 εἰς 105. Ἐννοεῖται ὅτι τοῦτο ὑποληπτέον

1. Καὶ ἐν Ναυπλίῳ ἐγνώρισα, παιδίον ἔτι ὦν, γέροντα ἐπαίτην ἐρχόμενον καθ' ἐκάστην ἐκ Προνοίας καὶ περιερχόμενον πάσας τὰς οἰκίας τῆς πόλεως καὶ ὁμολογούντα ὅτι τῶν ὁμηλικῶν του τὰ τέκνα ἐγήρασαν καὶ ἀπέθανον πάντα, αὐτὸς δὲ εἶχεν ἡλικίαν πλέον τῶν 150 ἔτων, ὡς ἔλεγεν. Καὶ ὅμως καθ' ἐκάστην μακρὰν ἐβάζειν ὁδὸν καὶ ἐπὶ πολλὰς ὥρας περιπάτει. Δ. Π. Κ.

κατὰ μέσον ὅρον διότι πολλὰν ἔχουσι ῥοπήν εἰς τὴν ζωὴν τὸ κλίμα, ἡ τροφή, τὰ ἔθνη ἡ εὐζωία καὶ ἡ ἠθικὴ.

Ἐκ τῶν εἰρημένων πάντων ἐξάγεται ἡ ἀλήθεια, ὅτι ὁ ἀνθρώπος ἀφ' ἑαυτοῦ βραχύνει τὸν βίον αὐτοῦ τὸν φυσικὸν καὶ ὅτι καὶ σήμερον ἔτι καὶ ἐν αὐταῖς ταῖς μᾶλλον πεπολιτισμέναις χώραις δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν τὸ τοῦ Σενέκα «ὁ ἀνθρώπος δὲν θνήσκει, ἀλλ' αὐτοκτονεῖ».

Γινώμαι καὶ σκέψεις ἠθικαὶ τοῦ δουκὸς

ΔΕ-ΛΑ-ΡΟΣΦΟΥΚΩ

[Μετάφρασις Γ. Ζωχιού.]

74.

Ἐν μόνον ὑπάρχει ἔρωτος εἶδος, ἀλλὰ κατὰ μυρίους ἐκδηλοῦται τὸ πάθος αὐτὸ τρόπους ψευδεῖς.

75.

Καθὼς τὸ πῦρ, οὕτω καὶ ὁ ἔρως δὲν δύναται νὰ ὑπάρξῃ χωρὶς κινήσεως διηνεκοῦς· ἀποθνήσκει δέ, ἅμα παύσωσιν αἱ ἐλπίδες ἢ οἱ φόβοι αὐτοῦ.

76.

Τοῦ αὐτοῦ ἔτυχον κλήρου ὁ ἀληθὴς ἔρως καὶ τὰ φαντάσματα. Πάντες περὶ αὐτοῦ λαλοῦσιν, ὀλίγοι ὅμως εἶδον αὐτόν.

77.

Εἰς ἄπειρον πλῆθος ἐρωτικῶν φιλοτήτων τὸ ὄνομα αὐτοῦ ὁ ἔρως δανεῖζει, τοσοῦτον ὅμως ἐν αὐταῖς μέρος ἔχει, ὅσον ὁ ἐπὶ ψιλῷ ὀνόματι τῆς Βενετίας ἡγεμὼν μετέχει τῶν δημοσίων αὐτῆς πραγμάτων.

78.

Οἱ πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων ἀγαπῶσι τὴν δικαιοσύνην, διότι φοβοῦνται μήπως ἐκ τῆς ἀδικίας πάθωσιν.

ΔΑΝΕΙΟΝ ΠΝΕΥΜΑ

— Μαρία, θαρρῶ πῶς ἔσπασες καὶ ἄλλο ποτήρι.

— Μάλιστα, κυρία, ἀλλὰ δὲν εἰξεύρετε καὶ τὸ ἄλλο· ἔγινε δύο κομμάτια καὶ δὲν εἶνε μικρὸν πρᾶγμα, εἶνε εὐτύχημα.

— Πῶς εἶνε εὐτύχημα!

— Ἀ, κυρία, δὲν εἰξεύρετε, καθὼς βλέπω, τί βάσανο εἶνε νὰ μαζεύῃ κανεὶς τὰ ὑαλῖα ὅταν γείνη τὸ ποτήρι χίλια κομματάκια!

Φιλάρσεσκὸς τις κυρία ἐμφανίζεται ὡς μάρτυς εἰς τὸ δικαστήριον.

— Πόσων ἔτων εἴσθε; ἐρωτᾷ ὁ πρόεδρος.

— Εἰκοσιῆ, ἀπαντᾷ ἀταράχως ἡ μάρτυς.

Μετὰ μικρὸν παρίσταται ὁ υἱὸς της, ὡς μάρτυς ἐπίσης.

— Τί ἡλικίαν ἔχετε; ἐρωτᾷ καὶ πάλιν ὁ πρόεδρος.

— Ἐξ μῆνας περισσότερον τῆς μητρὸς μου.

ΑΛΗΘΕΙΑΙ

* * Πρὸς ἀποφυγὴν πτώσεων πρέπει ν' ἀποφεύγῃ τις νὰ στρέφῃ πρὸς τὰ ὀπισθεν τοὺς ὀφθαλμούς καὶ οὐδ' εἰς μεγάλην ἀπόστασιν νὰ προσηλόνῃ αὐτοῦς. Ὡς βαδίζοντες βλέπομεν τὸ ἀμέσως πρὸ ἡμῶν διάστημα, οὕτω καὶ ἐν τῷ βίῳ δὲν πρέπει νὰ κουράζωμεν τὴν ὄρασιν ἀτενίζοντες πρὸς τὴν διμήλῃν μεικροσμένου μέλλοντος, ἥτις θέλει διαλυθῇ ἀφ' ἑαυτῆς ἅμα πλησιάζωμεν.

* * Οὐδὲν ὑπάρχει ὀχληρότερον τῆς ἀκροάσεως ἀνθρώπου διηγούμενου τὰς ἐπιτυχίας του. Καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς στενοτέρους φίλους μας πρέπει νὰ περιοριζόμεθα διηγούμενοι μόνον τὰ ἀτυχήματα ἡμῶν.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Μετὰ φόβου ἐρωτᾷ τις ἐνίοτε ἑαυτὸν τί θὰ γείνη ἡ ἀνθρωπίνη βιομηχανία ἐὰν ὁ γαιάνθραξ παύσῃ ὑπάρχειν καὶ διατρέφωι τὰς ἀπειραρίθμους ἀνὰ τὴν οἰκουμένην μηχανάς. Ἀλλ' ὀλιγώτερον ὅμως σκέπτονται οἱ ἀνθρώποι ὁπόσαι δυσχερεῖαι θὰ ἐπέλθωσιν εἰς τὴν βιομηχανίαν ἕνεκα τῆς ἐξαφανίσεως ὑλῶν τινῶν, αἵτινες, καίτοι ἡ δαπανωμένη ποσότης αὐτῶν εἶνε μικρότερα τῆς τοῦ γαιάνθρακος, οὐχ ἥττον ὅμως κατέστησαν σήμερον τῆς πρώτης, ὡς λέγομεν, ἀνάγκης.

Ἐκ τῶν ὑλῶν τούτων εἶνε καὶ τὸ καουτσού, οὗ ἡ κατανάλωσις ὁσημέραι αὐξάνει, αἱ δὲ ὠφέλειαι, ἃς παρέχει ἡ πολυτιμωτάτη αὕτη οὐσία, καθίστανται μᾶλλον καὶ ἔτι μᾶλλον ποικίλαι, καὶ ὅμως ἡ παραγωγὴ αὐτῆς δὲν αὐξάνει ἀναλόγως.

Βαρβαρικώτατος εἶνε ὁ τρόπος δι' οὗ οἱ ἄνθρωποι λαμβάνουσι τὸ καουτσού ἀπὸ τῶν δένδρων ἅτινα παράγουσιν αὐτό. Ἐν Βρασίλιᾳ, π.χ., ἀπρονοήτως φερόμενοι κόπτοντι ῥιζήδον ὅλα δένδρα ἔχοντα ὕψος 150—200 ποδῶν, τουτέστι 45, 50 καὶ 60 μέτρων, μόνον καὶ μόνον ἵνα διὰ μιᾶς συναγάγωσιν ἀφθονὸν ὕλην· φονεύουσιν ἐν ἄλλοις λόγοις τὴν ὄρνιθα τὴν χρυσὰ ὡς τίκτουσαν, ἵνα λάβωσι τὸν ἐν τῇ κοιλίᾳ της χρυσόν! Τοῦτου δ' ἕνεκα μεγαλοπρεπέστατα δάση εἶνε τὴν σήμερον κατεστραμμένα.

Ἐν Ἰνδίᾳ ὁ τρόπος τῆς συναγωγῆς τοῦ καουτσού εἶνε δυστυχῶς πολὺ ὀπίσω, οὗ ἕνεκα καταστρέφονται ἀδίκως πολλὰ δένδρα· ὥστε ἐὰν ἐξακολουθήσῃ ἡ ἀδικία αὕτη, μετ' ὀλίγα ἔτη θὰ καταντήσῃ νὰ μὴ ἐπαρξῇ ἡ παραγωγὴ εἰς τὴν ὁσημέραι αὐξάνουσαν κατανάλωσιν. Διὸ ἡ ἐν Ἰνδίᾳ ἀγγλικὴ κυβέρνησις μεριμνῶσα σπουδαίως περὶ τούτου, ἀπέστειλεν ἤδη εἰς Κεϋλάνην δις χίλια φυτὰ βρασιλικοῦ καουτσού καὶ τὰ ἐξαγόμενα τῆς ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ καλλιέργειας εἶνε πλείστου λόγου ἄξια. Ἐσπειραν δὲ καὶ σπέρματα, ἐξ ὧν μετὰ δύο μῆνας εὐτυχῶς

ἀνεφύησαν δενδρύλλια ικανὰ νὰ παράγωσι καουτσού.

Τὸν Ἰούνιον τοῦ 1876 ἀπέστειλαν ἐκ Βρασιλίας εἰς Κεϋλάνην 90,000 σπερμάτων, ὧν 2,500 μόνον ἐφθασαν ἐν καλῇ καταστάσει. Ἐπειδὴ δὲ ἡ δύναμις αὐτῶν διαρκεῖ ὀλίγον, ἡναγκάσθησαν νὰ τα σπείρωσι παρευθὺς ἐν χώρῳ 270 τετραγωνικῶν μέτρων. Ἐν ὀλίγαις δὲ ἡμέραις ἀνεφύησαν φυτὰ ἔχοντα ὕψος 0,45 τοῦ μέτρου. Ἐκ τούτων δὲ ἔθηκαν ἐν κιβωτίοις τὰ ἀκμαϊότατα καὶ τα ἐξαπέστειλαν εἰς Σιγγαπόρην, Βιρμανίαν καὶ ἄλλαις χώραις, ὧν τὸ κλίμα ἐκρίθη κατάλληλον, καὶ ἐνθα ἡ καλλιέργεια αὐτῇ θὰ ἐπεκταθῇ μετ' ἐπιμελείας ἀναλόγου πρὸς τὰς ἐξ αὐτῆς ἐλπιζομένας ὠφελείας.

Ἡ Ἐφημερίς τῆς Μόσχας διηγείται περιεργότατην σκηνὴν γενομένην ἐν Πένσα παρὰ τὴν Μόσχαν.

Πλουσιώτατος ῥώσος ἔπαιζε μετὰ πολλῶν φίλων του ἐν τινι γνωστοτάτῳ χαρτοπαικτεῖῳ. Οἱ πάντες δ' ἀπώλεσαν τοιαῦτα ποσά, ὥστε οὐδεμίᾳ ἀμφιβολίᾳ ὑπῆρξεν ὅτι ἐμεσολάβησε δόλος καὶ ἀπάτη. Προσκληθείσης δὲ τῆς ἀστυνομίας συνελήθη ὁ κύριος τοῦ χαρτοπαικτείου καὶ ἐσφραγίσθη ἡ οἰκία.

Τί δὲ νομίζετε ὅτι ἀπεδείχθη ἐκ τῆς ἀνακρίσεως; Ὅτι πᾶς ξένος ἦτο ἀδύνατον νὰ μὴ χάσῃ ἐν τῇ οἰκίᾳ ἐκείνῃ ἕνεκεν ἰδιαιτέρου τινος δολίου μηχανήματος. Οἱ τοῖχοι δὴλον ὅτι καὶ ἡ ὀροφὴ τῆς αἰθούσης ἦσαν κατεστρωμένα διὰ χάριτος χρωματισμοῦ οὗ τὰ σχέδια παρίστων ἀστέρας. Κατὰ τὸ κέντρον δὲ τῶν ἀστέρων τῆς ὀροφῆς ὑπῆρχον ὀπαί, δι' ὧν ἀνθρώπος τις ἐπίστομα ἐξηπλωμένος ἠδύνατο νὰ βλέπῃ τὰ χαρτὰ τῶν παιζόντων. Κατὰ μῆκος δὲ τῆς ὀροφῆς καὶ τῶν τοίχων ὑπῆρχον σύρματα οὕτω συνηρμοσμένα, ὥστε κινούμενα καταλλήλως ὑπὸ τοῦ κατασκόπου ἐπληττον τὸ πέλημα τῶν ὑποδημάτων τοῦ ἀρχιπαίκτη καὶ διὰ συνθηματικῶν ἐλαφρῶν κρούσεων ἐφάνερον ὅποια χαρτὰ ἔχουσιν οἱ ἀντίπαλοί του ἢ μᾶλλον εἰπεῖν τὰ θύματά του.

Οἱ συνένοχοι, τέσσαρες τὸν ἀριθμὸν, συλληφθέντες ἐξωρίσθησαν διὰ βίου εἰς Σιβηρίαν.

Τὰς ἐμπορικὰς πόλεις τοῦ ἡνωμένου κράτους τῆς Μ. Βρετανίας, γράφει ἡ «Κλειὼ», λυμάνεται ἀπὸ τινων μνηῶν οἰκονομικῆς κρίσεως, φοβερώτερα ἐκείνης, ἣτις ἐπῆνεγκε τῷ 1873 τὴν καταστροφὴν ἐν τῷ βιενναίῳ χρηματιστηρίῳ. Τρεῖς μεγάλαί τράπεζαι χρεωκοπήσασαι ἐξηφάνισαν περιουσίαν 15,000,000 λιρῶν, συμπάρευσαν δὲ εἰς τὸν ὄλεθρον ἄλλας μικροτέρας, ἐνθα οἱ πενέστεροι πολῖται, αἱ χῆραι κ.λ. εἶχον παρακατατεθειμένους τοὺς καρπούς τῶν ἰδρώτων αὐτῶν. Ἡ ἑορτὴ τῶν Χριστουγέννων, καθ' ἣν μάλιστα διατρανοῦται ὁ ἐθνικὸς τῶν Ἀγγλῶν βίος ἐν τῇ ἀπολαύσει ἐξεζητημένων

καὶ εἰδικωτάτων σιτίων καὶ ποτῶν, ὑπῆρξεν ἡμέρα πένθους μᾶλλον ἢ χαρᾶς. Κατὰ τὸν δεκάμβριον μῆνα κομίζονται ἀπὸ Καναδᾶ καὶ ἐτέρων ἀγγλικῶν ἀποικιῶν μυριάδες χηνῶν καὶ παντοίων ἄλλων ἀγνῶστων ἐν Εὐρώπῃ ὀνίθων χάριν τῆς ἐορτῆς· ἐφέτος ὅμως σήπονται ἐν τοῖς ἐργαστηρίοις, διότι ἡ κατανάλωσις ἡλαττώθη κατὰ 60 τοῖς 100. Καθ' ἐκάστην ἡμέραν, ἀγγέλλουσιν αἱ ἐφημερίδες τοῦ Λονδίνου, ἐκκούνται νέαι χρεωκοπίαι τραπεζῶν, κλείονται ἐργοστάσια, καταστήματα, λατομεῖα καὶ μεταλλεῖα. Τὸ ἐμπόριον καὶ ἡ βιομηχανία πάσχουσιν οὕτω δεινῶς, ὥστε ἐπὶ τῶν πολλῶν ἐξ ἐκείνων τῶν κοινωνικῶν τάξεων, αἵτινες δὲν διατελοῦσιν ἐν ἀμέσῳ συναφείᾳ πρὸς βιομηχανίαν καὶ ἐμπόριον. Τὰ μικρὰ ἐργαστήρια ἀπώλεσαν τοὺς ἀγοραστάς των ἐκ τῆς τάξεως τῶν ἐργατῶν· πλείονας δὲ τούτων στερήσεις ὑφίστανται αἱ χῆραι καὶ αἱ ἄγαμοι γυναῖκες, αἱ τὰ χρομιά των ἀπολέσανται ἐν ταῖς τραπεζαῖς. Ὁ ἐκ τῆς πείνης θάνατος, ὁ τέως λυμαινόμενος τοῦ ἐν ἀγροῖς καὶ ἐν τοῖς ἀπωτάτοις τῶν πόλεων προαστείαις, θερίζει ἀνθρώπους κατέχοντα μὴ τὰξιν ἀνωτέραν τῆς τῶν ἐργατῶν. Τὰ πτωχοκομεῖα ὑπερμεστώθησαν, ἀνεκώπη δὲ ἐνταχρὺ καὶ ἡ τῶν φόρων ἀπόστισις. Ἀπερίγραπτα εἶναι τὰ παθήματα τῶν πτωχῶν ἀνθρώπων, ἰδίως ἐν Barnsley, Burnley, Burslem, Gloucester καὶ Leeds.

Μεθ' ὅσα καὶ ἂν λέγωνται κατὰ τῆς κεφαλικῆς ποινῆς, ἀναμφιβόλως ὑπάρχει, ὅτι ταύτης ἀπάλειψις ἐκ τοῦ ποινικοῦ κώδικος ἀξάνει τὰ κακουργήματα. Ἐν τῷ νομῷ τῆς Ἑλβετίας Φρεϊβούργου, τῷ περιέχοντι 140,000 κατοίκων, εἶχον συμβῆ ἀπὸ τοῦ 1864 μέχρι τοῦ 1874 ἑπτὰ δολοφονίαι. Τῷ 1874 κατηργήθη ἡ κεφαλικὴ ποινὴ ἀπανταχοῦ τῆς δημοκρατίας. Ἐκτοτε δὲ κατὰ τὴν τελευταίαν τριετίαν διεπράχθησαν ἐν Φρεϊβούργῳ 15 φόντοι, καὶ ἄλλοι 5 ἐφέτος, ἐν συνόλῳ 20. Ἐπικρατούσης τῆς κεφαλικῆς ποινῆς συνέβαινον κατ' ἔτος φόντοι ὀλίγότεροι τοῦ ἐνός· καταργηθείσης δὲ, γίνονται πέντε κατ' ἐνιαυτόν.

Πολυάριθμα δῶρα ἔλαβε κατὰ τὴν ἡμέραν τῶν γάμων τῆς ἡδανῆ βασιλόπαις Θύρα παρὰ τῶν γονέων, τοῦ δανικοῦ ἔθνους καὶ ἐξ ἄλλοδωπῆς. Ὁ αὐτοκράτωρ καὶ ἡ αὐτοκράτειρα τῆς Ρωσίας ἀπέστειλαν τιμαλφῆς ψέλιον μετὰ πενταπλῆς σειρᾶς ἀδαμάντων καὶ μαργαριτῶν· μέγας δούξ διάδοχος καὶ ἡ σύζυγός του ἐδωρήσαντο λαμπρὸν σύμπλεγμα σαπφείρων καὶ ἀδαμάντων· ὁ μέγας δούξ Ἀλέξιος πόρπην ἀγκυροειδῆ μετὰ σαπφείρων καὶ ἀδαμάντων· ἡ βασίλισσα τῆς Ἀγγλίας σάλιον Ἰνδικὸν καὶ περιλαίμιον κόσμον λιθοκόλλητον μετὰ τῆς εἰκόνης τῆς· ὁ πρίγκιψ τῆς Οὐαλλίας Ἰνδικὸν περιδέραιον μετὰ σμαράγδων, σαπφείρων καὶ ἀδαμάν-

των ἀξέστων· ἡ πριγκίπισσα τῆς Οὐαλλίας στολὴν περιγητικὴν, μετὰ πλείστων κοσμημάτων ἀργυρῶν καὶ μονογραφημάτων χρυσοῦ· τὰ πέντε τέκνα τοῦ πρίγκιπος τῆς Οὐαλλίας πέντε βραχιονιστῆρας λιθοκόλλητους· ἡ πριγκίπισσα τῆς Ἀγγλίας Βεατρίκη χρυσοῦν περικάρπιον ἀδαμαντοκόλλητον· ὁ δούξ καὶ δούκισσα Καμβρίγης ἀργυρᾶν τῶν χρειωδῶν εἰς τὸ γράφειν συσκευὴν ἐπίχρυσον, ψέλιον καὶ δύο ἀργυρᾶς λυχνίας κεχρυσωμένας· ἡ χῆρα βασίλισσα τοῦ Ἀννόβερου περιδέραιον καὶ περικάρπιον μετ' ἀδαμάντων, μαργαριτῶν καὶ λυχνιτῶν· ἡ πριγκίπισσα Αὐγούστα περικαλλὴ σκέπην θερμάστρας· ἡ τῆς Βεσσίας Λουίζα πόρπην ἀδαμαντοκόλλητον· αὐτὸς δὲ ὁ δούξ Κομβερλάνδης σύμπλεγμα ἀδαμάντων καὶ σαπφείρων.

Κατὰ τὸ προσεχὲς ἔαρ σκοποῦσιν οἱ Ἀγγλοὶ νὰ φυτεύσωσιν ἐν Κύπρῳ ἑκατοντάδας Εὐκαλύπτων (*Eucalyptus globulus*), δι' οὗ ἐκαθάρθισαν πολλὰ μέρη τῆς Ἀφρικῆς ἀπὸ τῶν κλιματικῶν μιάσμάτων. Ἡ ἀγγλικὴ κυβέρνησις ἔστειλεν εἰς Κύπρον φυτευτάς, οἵτινες ἀρχοῦνται τῶν ἐργασιῶν τῶν μηνὶ Μαρτίῳ.

Ὁ Πάπας Λέων ΙΓ', ὑποδεξάμενος ἀρτίως εἰς ἰδιαιτέρην ἀκρόασιν τοὺς καθηγητὰς τοῦ ῥωμαϊκοῦ Κολλεγίου, οἰκέρινε καὶ τὸν πρῶτον διδάσκαλόν του, τὸν εἰς βαθὺ καὶ λιπαρὸν γῆρας ἐληλακότα Πατρίτσην. Μετὰ τὴν προσκληθῆναι τοῦ πρυτάνεως ἀπήντησεν αὐτὸς λατινιστῇ, ἔδωκε δὲ κατόπιν τοῖς καθηγηταῖς ἄδειαν νὰ προσέλθωσιν ἐφεξῆς καὶ ἀσπασθῶσι κατὰ τὸ σύνθημα τὸν ἐπὶ τοῦ ποδὸς αὐτοῦ σταυρόν. Ἐν ᾧ προσήρχετο ὁ Πατρίτσης βασιταζόμενος ὑπὸ ἄλλων, κατέβη ὁ Πάπας ἀπὸ τοῦ θρόνου, περιεπτύξατο τὸν σφῆν διδάσκαλον καὶ μέχρι δακρύων συγκινημένος ἐξέφρασεν αὐτῷ εὐγνωμοσύνην ἐπὶ τῇ ὠφελείᾳ, ἣν νέος ὢν ἤρυσσεν ἐκ τῶν ἐκείνου παραδόσεων.

Παράδοξοι ὄντως ἄνθρωποι οἱ Ἀμερικανοί! Ὁ ἐπὶ τῶν ἐσωτερικῶν ὑπουργὸς (κ. Schurtz) προσέλαβε γραμματέα του νεάνιδά τινα (τὴν miss B. Irish, λίαν πεπαιδευμένην, καθ' ἣν βεβαιῶ ἡ Ἐφημερίς τῆς Οὐασινγκτόν ἐν ἀριθμῷ δι' οὗ ἐξαίρονται αἱ ἀρεταὶ τοῦ γυναικείου γραμματέως καὶ ἐξ οὗ παραλαμβάνομεν τὸ ἐπόμενον ἀπόσπασμα·

«Ὁ εἰσερχόμενος εἰς τὸ ὑπουργικὸν γραφεῖον βλέπει κόρον χαρίεσσαν καὶ θελητικὴν καθημένην πρὸ τοῦ γραφείου καὶ μετὰ φιλοπονίας γράφουσιν. Ἔργον δὲ αὐτῆς κυρίως εἶναι τὸ νὰ γράφῃ τὰς ἀποκρίσεις τῶν πρὸς τὸν ὑπουργὸν σταλλομένων γαλλικῶν, γερμανικῶν καὶ ἀγγλικῶν ἐπιστολῶν συντάττουσα τὴν ἀπόκρισιν γαλλιστῇ, γερμανιστῇ ἢ ἀγγλιστῇ, κατὰ τὴν γλῶσσαν δι' ἧς εἶναι γεγραμμένη καὶ ἡ πρὸς τὸν ὑπουργὸν ἐπιστολή. Διὰ τῶν ἐξαίρετων δὲ καὶ σεμνῶν αὐτῆς τρόπων κτᾶται τὴν εὐνοίαν τῶν

συντυγχανόντων. Καὶ ἐν ᾧ αἱ πλείσται γυναῖκες τῆς Οὐασινγκτόν τὴν μὲν ἡμέραν διατελοῦσι κοιμώμεναι, τὴν δὲ νύκτα τρέχουσαι ἀπὸ ἐσπερίδος εἰς ἐσπερίδα, βλαπτόμεναι μᾶλλον ἢ ὠφελοῦμεναι, ἢ μὴς Ἀίρις ζῇ ἀπηλλαγμένη τῶν ἐνοχλήσεων τούτων καὶ εἰς μόνην τὴν ἐργασίαν αὐτῆς καὶ τὴν μελέτην ἐπιδιδομένη. Κατὰ τὴν γλωσσομάθειαν οὐδεμίαν ἔχει ἐφάμιλλον ἐν Ἀμερικῇ, διότι εἶναι ἐγκρατεστάτη ἐξ Ἰσού καὶ τῶν νεωτέρων γλωσσῶν καὶ τῶν ἀρχαίων. Καί τοι δὲ εἶναι εἰκοσι μόλις ἔτων νέα, ἀνεπείθη ὅμως εἰς αὐτὴν ἔργον δύσκολον, ἢ εἰς τὴν ἀγγλικὴν μετάφρασιν τῶν Ἀπάντων τοῦ Ἀουεμπάχ.»

Ὁ γνωστότατος τῶν ἐν Ἀγγλίᾳ θιασωτῶν τῆς ἵπποδρομικῆς (ὁ λόρδος Falmouth) κηδοκίμησε τὸ ἔτος τοῦτο συγκομίσας ἑκατὰ κέρδη. Δεκατρεῖς τῶν ἵππων του ἐβραβεύθησαν λαβόντες 930,275 φρ. Ἴππος δὲ τις ἐκέρδισεν αὐτὸς μόνον φρ. 411,450. Πρὸ πολλῶν ἔτων δὲν ἐφθασαν τὰ τῶν ἵππων βραβεῖα εἰς τὸ οὐκ ἀξιοκαταφρόνητον τοῦτο ποσόν.

Ἀμερικανὸς τις προτείνει ταξιδίδιον ἐκ τῶν τολμηροτάτων. Στοιχηματίζει ὅτι δύναται νὰ μεταβῇ ἀπὸ Νέας Ὑόρκης εἰς Παρισίους διὰ ποδηλάτου (*velocipède*). Τὸ δὲ ποδήλατον ὅπερ θὰ μεταχειρισθῇ εἶναι νεωτάτης ἐφευρέσεως μηχανικοῦ τινος τῆς Νέας Ὑόρκης, δυνάμενον νὰ τρέχῃ καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν, διότι εἶναι ἁμαξαῖα ἁμα δὲ καὶ λέμβος. Κινεῖται δὲ ἡ μηχανὴ αὕτη διὰ μοχλοῦ δι' αὐτὸν δὲ ὑπ' αὐτοῦ καθήμενος. Δύνανται δὲ καὶ πλείονες τοῦ ἐνός νὰ καθήσωσιν εἴτε χάριν περιπάτου, εἴτε πρὸς διάσωσιν ἀπὸ ναυαγίου. Ἡ δὲ ταχύτης αὐτοῦ κατὰ μέσον ὄρον εἶναι ἐξ μίλλια ἐν τῷ ὕδατι καὶ 12 κατὰ γῆν.

Τῇ 11 τοῦ προσεχούς Ἰουνίου ὁ αὐτοκράτωρ καὶ ἡ αὐτοκράτειρα τῆς Γερμανίας ἐορτάζουσι τὴν πεντηκονταετηρίδα τοῦ γάμου των. Μαθόντες, ὅτι ἐπαρχαῖοι ὀλόκληροι, πόλεις, σωματεῖα, σύλλογοι καὶ πολῖται ἰδιωτεύοντες ἐμελέτων νὰ προσενέγκωσιν αὐτοῖς δῶρα τιμαλφῆ, ἐδήλωσαν διὰ τοῦ ἐπὶ τῶν ἐσωτερικῶν ὑπουργοῦ, ὅτι ἐκ τοῦ προτέρου εὐχαριστοῦσι τοῖς ὑπηκόοις των ἐπὶ τῇ πιστότητι καὶ ἀγάπῃ, παραιτοῦνται τὰ δῶρα καὶ ἐκφράζουσιν εὐχὴν νὰ ὑποστηρίχθωσι γενναίως τὰ ἐν Πρώσσιᾳ φιλανθρωπικὰ κατὰστήματα.

Ἐν τινι γερμανικῇ ἐφημερίδι κτηνιατρικῇ ὁ καθηγητὴς Χάουδνερ ἐδημοσίευσεν διατριβὴν περὶ δωδεκάετους δαμάλεως κωφάλαου. Ὁ κῆτοχος αὐτῆς τὴν ἡγόρασεν 20 ἡμέρας μετὰ τὴν γέννησίν της καὶ τὴν ἐξέθρεψε πεφροντισμένως. Ἡ δάμαλις οὐδὲ ἐγγύθεν ἀκούει οὔτε πρόσκλησιν, οὔτε θόρυβον· ὅταν ἀπολειφθῇ μόνη ἐν τῷ σταθμῷ, ἢ ὅταν ἐπέλθῃ ἡ τοῦ χορτασμοῦ ὥρα καθ' ἣν αἱ ἄλλαι μυκῶνται, ἢ ὅταν ἀφαι-

ρεθῇ τὸν μόσχον της, ποιεῖ τὰ αὐτὰ κινήματα ὡς οἱ μυκώμενοι βόες, προτείνει κεφαλὴν καὶ τράχηλον, ἀνοίγει τὸ στόμα, ἀλλ' οὐδένα ἀφίσει φθόγγον. Ἀπ' ἐναντίας ἔχει ὄρασιν ὀξυτάτην. Κατὰ τὰς ἀνατομικὰς ἐρεῖνας τὰ ὦτα καὶ ὁ λάρυγξ διατελοῦσιν ἐν καταστάσει φυσιολογικῇ. Ἐτεκεν ἤδη ἐπτά μόσχους, ἄδελον ὅμως ἂν ἦσαν καὶ οὗτοι κωφάλαλοι, διότι ἐσφάγησαν πρωτὶμος.

Συζητουμένου ποτὲ ἐν τῇ Συμβατικῇ τῆς Γαλλίας Συνελεύσει τοῦ ἔθρου 121 τοῦ συντάγματος, ἔχοντος ὡς ἑξῆς: ὁ γαλλικὸς λαὸς οὐδέποτε συνομολογεῖ εἰρήνην πρὸς ἐχθρὸν κατέχοντα τὸ ἔδαφός του, ἀντιπρόσωπός τις Μερσιέ καλούμενος, ἐτόλμησε νὰ εἴπῃ «καὶ μήπως ἐκάματε σύμβασιν μὲ τὴν νίκην;» — «Ὁχι, ἀπήντησεν ὁ Βέζερ, ἀλλ' ἐκάμαμεν σύμβασιν μὲ τὸν Χάρον.»

Κατὰ τὰς σημειώσεις τοῦ ὑπουργείου τῶν Οἰκονομικῶν, ἡ Πελοπόννησος εἶνε ἡ πλουσιωτάτη εἰς πρόβατα, ἡ Στερεὰ Ἑλλάς εἰς ἀγελάδας καὶ βόας. Κατ' ἐπαρχίας ἡ πλουσιωτάτη εἰς πρόβατα εἶνε ἡ Φθιώτις, εἰς αἴγας ἡ Καρυστία, εἰς βόας καὶ ἀγελάδας ἡ Βόνιτσα, εἰς ἵππους ἡ Φθιώτις, εἰς ὄνους ἡ Κορινθία.

ΕΙΣ ΑΝΑΓΝΩΣΤΗΣ.

ΥΓΙΕΙΝΗ

Περὶ τῆς σπουδῆς τῆς Ὑγιεινῆς.

Ἡ σπουδὴ τῆς ὑγιεινῆς εἶνε ἀπαραίτητος πᾶσι τοῖς ἀνθρώποις. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Ἰούλιος Σίμων, ὑπουργὸς τῶν τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως, εἰσήγαγεν εἰς τὰ σχολεῖα διὰ τοῦ ἀπὸ 6 Μαΐου 1872 διατάγματος τὴν διδασκαλίαν τῆς Ὑγιεινῆς. Τὸ δὲ πρόγραμμα τῆς διδασκαλίας ταύτης, περιλαμβανούσης ἑξ ἑαυτῆς, συνετάχθη κατ' αἴτησιν τοῦ ὑπουργοῦ ὑπὸ τῆς ἐν Παρισίοις Ἀκαδημίας τῆς Ἰατρικῆς. Ὁ γάλλος ἱατρός Ἐκτωρ Γεωργίου ἐξέδωκε κατ' αὐτὰς τὸ τρίτον ἤδη τὰ Στοιχειώδη μαθήματα τῆς ὑγιεινῆς, συνεθέντα κατὰ τὸ πρόγραμμα.

Αἱ περὶ τῆς ὑγιεινῆς γνώσεις, ὅσημέραι κοινότεραι γινόμεναι, ἐκαρποφόρησαν ἤδη. Ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ καθ' ἡμᾶς αἰῶνος ὁ μέσος ὅρος τῆς διαρκείας τῆς τοῦ ἀνθρώπου ζωῆς πρῶτον κατὰ ἑπτὰ ἔτη καὶ ἀπὸ 33 ἐγένετο 40. Ὡσαύτως δὲ καὶ τὰ τῆς ὑγιείας ἐν γένει ἐβελτιώθησαν, διότι τὴν σήμερον δύναται τις κάλλιον νὰ περιποιηθῇ ἑαυτὸν, καὶ κατὰ μακρὸν ἐκλείπουσιν ἢ περιστέλλονται πλείστα ὅσα ἀρρώστια πηγάζουσαι ἐκ τῆς ἀγνοίας τῶν τῆς ὑγιεινῆς κανόνων.

Ἡ ὑγιεινὴ εἶνε τῷ ὄντι ἡ ἐφαρμογὴ πλείστων ἐτέρων ἐπιστημῶν πρὸς ἓνα τινὰ σκοπὸν, τὸν ἑξῆς: τὴν συντήρησιν καὶ βελτίωσιν τῆς ὑγιείας. Καὶ παρὰ μὲν τῆς φυσικῆς δανείζεται

τὰ περὶ τῆς θερμότητος, τοῦ φωτός, τοῦ ἡλεκτρισμοῦ, παρὰ δὲ τῆς χημείας τὰ περὶ τοῦ ἀέρος, τοῦ ὕδατος, τῶν βρωμάτων, τῶν ποτῶν. Παρὰ δὲ τῆς φυσικῆς ἱστορίας τὰ περὶ τῶν τριφῶν, παρὰ δὲ τῆς ἀνατομικῆς καὶ τῆς φυσιολογίας τὰ περὶ τῶν ὁργάνων καὶ τῶν λειτουργιῶν τοῦ ἀνθρωπίνου αἵματος, παρὰ δὲ τῆς παθολογίας τὰ περὶ τῶν ἀταξιῶν τῶν πηγαζουσῶν ἐκ τῆς κακῆς καταστάσεως τῆς ὑγιείας. Ἀνήκουσι δὲ αὐτῇ καὶ μόνῃ τὰ συμπεράσματα ἅτινα συνάγει ἐκ πασῶν τούτων τῶν γνώσεων καὶ οἱ κανόνες οὓς ἐξ αὐτῶν συνοπτικῶς συμπυκνώνει.

Εὐχῆς ἔργον ὅα ἦτο ἐὰν ἐπολλαπλασάζοντο οἱ σύλλογοι περὶ τῶν ἐποιοῦτο λόγων ἐκ Λονδίνου ἱατρός Ρόθ τῇ 2 παρελθόντος Ἀπριλίου ἐν τῷ διεθνείᾳ συνεδρίῳ τῆς παγκόσμιου Ἐκθέσεως. Οἱ ἰδιωτικοὶ οὗτοι σύλλογοι τῶν γνωστῶς εἶνε ὁ λεγόμενος Ladies Sanitary association, συμπληροῦσι κατὰ τὸ δυνατόν τὸν νεπαρὲς τῆς δημοσίας διδασκαλίας ἐνθα ἡ ὑγιεινὴ καὶ ἡ φυσικὴ καὶ ἐπιστημονικὴ ἀγωγή δὲν συγκαταλέγονται μετὰ τῶν ἐν τοῖς σχολείοις ἀναγκαστικῶν μαθημάτων.

Καὶ εὖ μόνον δὲ οἱ σύλλογοι οὗτοι οἱ ἰδιωτικοὶ διαδίδουσιν ἀνὰ τὴν Ἀγγλίαν τοὺς τῆς ὑγιεινῆς νόμους, ἀλλὰ καὶ καθιστῶσιν εὐληπτοὺς καὶ κοινοτέραν τὴν ἐφαρμογὴν αὐτῆς, ἰδρύουσιν δημοσίας βιβλιοθήκας ἐκ δημοτικῶν βιβλίων πραγματευομένων περὶ τῆς ὑγιείας καὶ τῆς κοινωνικῆς εὐεξίας διὰ δημοσίων ἀναγνώσεων περὶ Ὑγιεινῆς. Συλλέγουσι κιθάρας πρὸς ἐφαρμογὴν τῶν βελτιώσεων εἰς τὰς νεοσφραγισθῆναι κατοικίας, διανέμουν δὲ ἄσβεστον πρὸς λεύκανσιν τῶν ἐσωτερικῶν τοίχων τῆς οἰκίας. Χρηγοῦσιν ἐνδύματα, λουτρά, ἀντιμιασματικὰ ὑποστηρίζουσι τὴν ἰδρυτὴν Ἀσύλων τῶν παιδίων καὶ καθ' ὅλου εἰπεῖν ἐξασκοῦσιν ἐπιρροὴν σωτηριωδεστάτην ἐπὶ τῆς δημοσίας ὑγιείας. *

ΜΙΑ ΣΥΜΒΟΥΛΗ ΚΑΘ' ΕΒΔΟΜΑΔΑ

Αἱ νεάνιδες εἰς ἄκρον ἀθυμοῦσι καὶ ἀπελπίζονται βλέπουσαι τὰς χεῖρας τῶν δεινῶς παραμορφωμένας καὶ ἐρυθρὰς ὑπὸ τῶν χειμῶνων (χιονιστρῶν). Πρὸς ἀποδίωξιν τῶν φρικαλέων τούτων ἐξοιδήσεων, αἵτινες οὐχὶ σπανίως καὶ εἰς ἑλκὴ ἐκτρέπονται, κυρία τις ἀνεκοίνωσεν ἡμῖν τὸ ἐπόμενον ἀγγλικὸν φάρμακον.

«Ἀλβὲ ἐρυθρὸν πέπερι εἴτε κοινὸν εἴτε τῆς Καυκασίας καὶ ἐνὸς μεγάλῃ ποσότητι αὐτοῦ μετὰ οἶνοπνεύματος, ὥστε τὸ μίγμα νὰ γείνηται πολὺ δυνατόν. Ἐν τούτῳ δὲ τῷ μίγματι ἐμβαπτίζεις πολλάκις καὶ πολλὴν ὥραν τὰ παρασποντα μέρη καὶ ἡ ἴσσις εἶνε εὐεχία καὶ ταχὺ ἔκθεσις.»

ΛΟΗΝΗΣΙ—ΤΥΠΟΙΣ ΚΟΡΙΝΘΗΣ, ΟΔΟΣ ΜΙΛΤΙΑΔΟΥ ΚΑΙ ΝΙΚΙΟΥ, 16